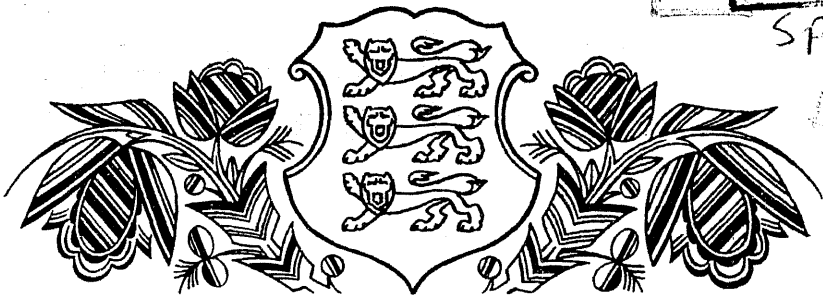

Raeküla algkool.
Wäike-Maarja.

Pr. R. Krentzwaldi nim.
Eesti NS. Riiklik
Raamatukogu

SF, 9366

Ar 935
Eesti

EESTI KOOL

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 1

Jaanuar 1935

I aasta

SISU:

- N. Kann:** Saateks „Eesti koolile“.
- A. Vaigla:** Koolinoorsoo rahvuslikust kasvatusesest.
- G. Reial:** Ühiskondlikust kasvatusesest koolis.
- J. Nuut:** Ülikoolis korraldatud kontrollitööde kvantitatiivne analüüs.
- Anni Varma:** Tööstuslik naiskutsekool reformimisel.
- A. Lepp:** Algkool 1933/34 õppeaastal.
- A. Meikop:** Soome koolist.
- J. Lang:** Jooni Läti kooli korraldusest.

TALLINN

Haridus- ja sotsiaalministeeriumi väljaanne

„PÄEVALEHT“

ON ERAKONDADEST RIPPUMATU ÜLERIIKLIKULT
LEVINUIM AJALEHT

Suurim ning kasulikum kuulutamise leht Eestis. Hinnata
kaasandena igal esmaspäeval pilke- ja naljaleht „Kratt“

Meie kirjastusel ilmub

„LASTE RÕÕM“

EESTI POPULAARSEIM LASTEAJAKIRI

T. E. K. Ü.

GRAAFIKATÖÖSTUS

ON TÄIELISIM TÖÖSTUS SEL ALAL EESTIS

TRÜKIKODA
KÖITEKODA
TSINKOGRAAFIA
LITOGRAAFIA
OFFSET-TRÜKK

Hinnad kõigile
vastuvõetavad

Tellimiste täitmine
kiire

SUURIMAD NING TÄIELISIMAD RAAMATU-
JA KIRJUTUSMATERJALIDE KAUPLUSED,
KIRJANDUSE- JA PABERILAOD EESTIS
JAANI T. 6. TEL. 446-11 JA PIKK T. 2. TEL. 428-83

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINN-EESTI. PIKK T. 2. OMA TELEFONI KESKJAAM 428-83

EESTI KOOL

HARIDUS - JA SOTSIAALMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 1

Tallinn, 21. jaanuaril 1935

I aasta

Saateks „Eesti Koolile“.

„Eesti Kool“ tahab teenida Eesti kooli, Eesti haridusala, kogu ta ulatuses ja mitmekesisuses, olgu see organiseeritud õppeasutustena või teostugu see vabahariduse ettevõtetena raamatukogudes, rahvamajades, hariduslikke sihte taotlevais organisatsioones. Ta tahab valgustada kasvatus- ja õppetöö küsimusi ning vabahariduse ülesandeid ja teid, objektiivselt ja igakülgselt, kooskõlas nüüdisaja teaduse, pedagoogiliste põhimõtete ja rahvusriiklikkude kultuuriliste sihtidega.

„Eesti Kool“ tahab olla vahendituks sidemeks riigi haridusala juhtiva keskkoha ja nende naiste ning meeste vahel, kes otseselt teevad haridustööd perekonnas, lasteaias, koolis ja vabahariduse ettevõtetes, kus kasvatatakse Eesti Vabariigi kultuuri kandjaid ja rahvaelu edendajaid ning luuakse meie vaimse kultuuri varasid. Seda sidet tahab riigi haridusala juhtiv keskkohat pidada, informeerides ühelt poolt „Eesti Kooli“ lugejaid pedagoogiliste töökspidamise arengust, noorsoo kasvatustöö toimumisest ja üldkultuuriliste küsimuste käsitlemisest ning lahendamisest meil ja mujal, teiselt poolt kutsudes haridustegelasi avaldama oma mõtteid ja muresid, arvamusi ja otsimisi meie noorsoo kasvatamise ja kultuuri arendamise kohta „Eesti Kooli“ lehekülgedel. Selle sideme tugevdamiseks tahab „Eesti Kool“ ühelt poolt selgitada oma lugejatele Vabariigi Valitsuse ning Haridus- ja sotsiaalministeeriumi samme ning kavatsusi rahva hariduse alal ja teiselt poolt palub ta haridustegelaste perest kaastööd nende päevamuredest, tähelepanekuist ja arvamustest. Arvustavaile mõtteavaldustele, mida väljendatakse asjalikult ja asjatundlikult, on „Eesti Kooli“ leheküljed alati avatud.

„Eesti Kool“ ei ole eesti pedagoogilise ajakirjanduse esimesi vaoajajaid. Tal on olnud eelkäijaid, kes on teinud tänuväärset uudismaa viljelemise tööd eesti koolipõllul. Nimetame neist vaid Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi väljaannet „Kasvatus ja Haridus“, mille toimetajaks oli meie tüsedamaid koolimehi Peeter Põld, ja Eesti Õpetajate Liidu häälkandjat „Kasvatus“. Neist oli „Kasvatus ja Haridus“, kahjukuks lühikest aega, hiiudjaks hääleks, teenäitajaks ja virgutajaks meie iseseisvuse saabumise koidikul, „Kasvatus“ on eesti õpetajakonna pedagoogiliste veendumuste ja päevamurede väljendajaks juba pike-mat aega.

Astudes oma eelkäijaist juba varem viljeldud põllule, tahab „Eesti Kool“ ajada seal uusi vagusid eelkäijate omadele lisaks, juurde võita uudismaad ja visata pedagoogilise mõtte seemet ka põllunurkadele, kuhu pole ulatunud ta eelkäijate kultuuriline külv. „Eesti Koolil“ on võimalus pääseda igasse kooli ja ta võib seepärast kõnelda ka seal, kus valitseb põud pedagoogilisest kirjandusest. Peale selle „Eesti Kool“ hellitab lootust, et tal läheb korda omalt poolt ka üldse tuua lisa meie pedagoogilisele kirjandusele ja seega aidata kaasa tähtsate noorsoo kasvatuse ja kultuuri arendamise küsimuste lahendamisele. Erilist rõhku tahab „Eesti Kool“ panna noorsoo rahvusliku kasvatuse olemuse ja ühistunde ning rügemeeelsuse arendamise küsimuste selgitamisele, et kutsuda aktiivsele tegevusele rahva noorsoo hinges peituvad positiivsed ürgjõud, mis ilmekalt avaldusid Eesti vabadusvõitluses, mis aitasid võita meie iseseisvuse loomise raskused ja mis on kindlaimaks tagatiseks meie iseolemise säilitamiseks.

„Eesti Kool“ tahab koondada Eesti haridustegelasi ühiseks sõbralikuks tööpereks, kelle ülesandeks on Eesti tuleviku sihiteadlik tagumine, selle kindlustamine ja kaunistamine. Soovin, et see tal õnnestuks!

Tallinnas, 18. jaanuaril
1935. a.

N. KANN,
Haridus- ja sotsiaalminister.

Koolinoorsoo rahvuslikust kasvatusest*).

A. Vaigla.

Sissejuhatusesks. Tänapäevane kultuuriline maailm meie ümber on saanud rahvusteadlikumaks kui vahest kunagi varem. Iga rahvus on püüdnud või püüdleb endale vastavat kultuuri luua ning ennast ja omakohast olustikku kõigekülgselt välja arendada ja kaitsta. Sajandi kestusel kujunenud rahvuse mõiste on saanud sisukaks printsiibiks. Rahvusliku eluavalduse ekspansioonset laineliikumist kandub meilegi, rahvusliku elu intensiivsus muis mais kehutab meidki välja selgitama oma rahvuse sisu ning selle suurt missiooni.

Uuema aja rahvuslik mõte sai teravamana alguse Euroopas Napoleoni sõdade päevil, millal rahvad olid asetatud olla või mitte olla-küsimuse ette. Teaduslikult püüdis rahvuse ideed esimesena defineerida ning rahvusvahelise õiguse teoorias rakendada itaalia õigusteadlane P. St. Mancini. See rahvuse mõiste (*nazionalità*) teostati esmalt Itaalias (1861) ja hiljem sel eeskujul ka mujal**).

Meie „maarahvas“ hakkas eesti rahvuseks kujunemise tundemärke avaldama läinud sajandi 60-dail aastail. Ja kuigi sajandi lõpul A. Grenzstein meie rahvuslikule liikumisele ägedasti vastu töötas, võitsid siiski päris rahvuslased, keda Grenzstein omal ajal „sakalalasteks“ nimetas. Sakalalaste tõsi-rahvuslikust eluhoost võrsuski rahvuslik renessanss Eestis.

Rahvuse ning rahvusluse mõistest. Rahvus ehk natsioon (lad. *natio, nationis*, sõnast *nascor*, sündima) tähendab sündi, teket, kujunemist (seega — eluvoolu, dünaamikat). „Sünni“ mõiste tekitab ka ühisvere, rassi assotsiatsioonid. Nõnda käsitatakse rahvuse mõistet kitsamas mõttes kui „inimeste kogu, mis seotud on sama keele, ühise võrsumuse ja ühiste moraalsete ning sageli ka füüsiliste omaduste sidemetega, ilma samale ülivõimule allumise vajaduseta“ (Piip).

Rahvus laiemas mõttes on teadlikke ühiseesmärke taotlev kultuurüksus (ühiskond), mis enam-vähem ühiste omaduste (s. o. karakteri, temperamendi, kommestiku, keele, kunsti jne.) tõttu on võimeline täitma ühiseid ning ühtseid kultuurilisi ülesandeid inimkonnas. Rahvus on isikuist (resp. isik-kihtidest) koosnev ajaloolis-ühiskondlik kõrgeväärtuslik permanentne organism, mis hõlmab mineviku, oleviku ja tuleviku inim põlvi. Rahvuslikku missiooni peavad kandma ajalisel järjestatud sugupõlvad. Omapärane rahvuskultuur on natsiooni kõrgeim ülesanne.

Ajalooline protsess kõrgemale kultuuriastmele, suguharude ning rahvaste ühiskondliku elu teadlikustatud ja taastatud arendamine moodustab rahvused. Hulga inimesi tunnevad ja tunnetavad end ühendatuina, ühe vaimse tervikuna. See liitev side on tundmuslik — armastuslik seondus ja teadvuslik — rahvusruhma iga liige tunnetab, et ta pole üks, vaid et kõik rahvusliikmed kokku moodustavad ühise terviku, mil on ajalooline ja kultuuriline sisu seisund. Teadlikkus ühisest ajaloolisest saatusest, ühisest kultuurilisest minevikust ja oleviku rahvuskultuurilised saabed, innustavad

*) Kirjutise põhilauseid on kantud ette keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate III kongressil 28. oktoobril 1934. a.

**) A. Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem, Tartu 1927, lk. 22 ja J. Tõnisson, Rahvuse olu ja rahvuslus, Tartu 1934, lk. 8.

rahvuspere liikmeid töötleva tuleviku rahvuslike tähiste kasuks ning tungema — kõiki oma loovaid jõude rakendades — uute ideaalide teedele. See moment tingib tahtelise elemendi rahvusliku elu loomingu. Seega on rahvus inimkogu kultuur-psüühiline olemus, mis enam-vähem ühtlaste loomulikkude eelduste kaudu on võimeline, teaduline ja tahteline arendama ühtset ning prevaleerivat (inimeskogule vastavat) kultuurvormistut. Rahvuslik karakter oma sügava tundmusega, suunakindla teadlikkusega ja tugeva tahtejõuga kaitseb oma rahva seniseid kultuurisaavutusi ja vastutab tuleviku ees nende säilitamise ja arendamise eest. Rahvusluse idee juurdub usus oma rahvusse kui ühiskondlikku väärtusüksusse, kinnistub teadlikkuses oma kultuuri väärtustest ja võrsub tahtest oma rahva tuleviku õilsaid eesmärke kavakindla püüdlusega taotella. Rahvuslus on seega usk oma rahvusväärtusse, teadlikkus oma rahvusliku elu õigustest ning kohustest ja tahtlikkus aktiivselt oma rahvuse eluavaldusi edendada.

Rahvuslikust kasvatuses minevikus. Praegune olukord. On selge, et rahvuslus eelnenud tähenduse piirides kui vaimne printsiip on täiesti positiivne ühiskondliku elu probleem. Rakendades inimkogu loomulikke kalduvusi ning eeldusi, suudetakse rahvusena teostada kultuurilisi ülesandeid kõige viljakamalt. Seepärast peab kool kui sugupõlvade kasvatamise kolle olema rahvusluse teenistuses täiel määral.

Rahvusliku kasvatuses nõude (koolis) esimesena (uusajal) seab üles Fichte (1807, 1808). Uus kasvatus pidi saksa rahvuse vabastama võõrmõjude (prantsuse) ikke alt. Selle kasvatuses eesmärk oli rahvuslik ja kõlbeline iseseisvumine, meelsuse (mõtteviisi) ja tahte puhtus ning tunnetuse selgus. Fichte tunnetus on eeskätt enesetunnetus, enesevaatlus. Enesevaatlus aga viib enesemõistmisele, eneseleidmisele rahvuslikus mõttes. Fichte rahvuslik pedagoogika natsionaalse karakteri kasvatamiseks jäi paraku siiski ühekülgses (nagu Hegeli ühekülgne riigi ülivõimustamise õpetus, absoluteerimise teooria). Kuid siiski saksa rahvusliku kasvatuses eeskujude kaudu kandus rahvusliku kasvatuses problemaatika muudessegi maadesse. Ning tänapäeval on teadlik rahvuslik kasvatus eriti tähtsustatud Itaalias ja Saksamaal. Aga ka meie ligidamad naabrid Soome ja Läti rõhutavad seda külge oma ametlikes koolikavades. Viimasel ajal tunnustatakse ning rõhutataksegi ka Nõukogude Venes rahvusprintsiipi.

Eesti esimene hariduspoliitiline programm hakkas teostuma meie suure rahvusliku koolimehe C. R. Jakobson'i päevil. Jakobson oli esimene eestlane, kes nõudis, et meie noorsugu kasvatatagu eesti keeles ning eesti meeles ja et eesti noorsugu jäägu truuks oma rahvusele. Kuigi rahvuslik kasvatusprintsiip C. R. Jakobsoni pedagoogikas pole esikohal, ometi seab ta täie rõhuga õpetuse lähtealaks lapse kodukoha, rahva ajaloo ja kirjanduse. Koidula poolt algatatud mõtte — eesti tütarlastekooli teostas L. Suburg Pärnus a. 1882 (3 klassiga, 6-aastase kursusega). A. 1886 viidi see kool üle Viljandisse ning muudeti 5-klassiliseks progümnaasiumiks. „Kool ei saanud küll olla rahvuslikult kuigi silmapaistev, kuid omajagu oluline oli, et tema võrdlemisi suures pansionis võimaldus noori neidusid kasvatada mitmeti rahvuslikus vaimus“ (P. Põld)*.

*) Eesti kooli ajalugu, Tartu 1933, lk. 150.

Kui saabus Eesti Aleksandri-kooli fiasko ning kui venestus võttis voli meie maal, siis kadus kodumaatundmine ning geograafia õppekavadest. Õpetajadki valgusid meile võhivõõrad. Eesti rahvuslik kool võis oma esimesi arglikke vagusid ajama hakata alles pärast 1905. a. revolutsiooni, kui kooliküsimuste teenistusse rakendusid tegelased nagu J. Tõnisson, O. Kallas, P. Põld jt.

Meie tänane kool on täiesti eesti rahvuse teenistuses. Muid „kõrvalisi“ ülesandeid tal enam ei peaks olema. Ka ametlikud õppekavad kinnistavad enamvähem selle esmajärgulise ülesande. Paraku küll „Algkooli õppekavad“ ei rõhuta rahvusliku kasvatusel nõuet tarvilikul määral. A. 1928 kinnitatud algkoolide õppekavades tähistatakse küll algkooli esimest tähtsat ülesannet — kasvatust. Lapse väärtuslikke individuaalseid omadusi hoides, „tuleb temas kasutada ühtlasi tahet ühiseluks ja teadlikuks ühtimiseks ühiskonna elutervikuga Eesti Vabariigi kodanikuna“^{**}). Kodu- ja isamaa-armastuse tähtsustamine esineb seal metoodiliselt märkuis korduvalt, kuid rahvusküsimuse selgitamise märkuis esineb ainult kord kõlblusõpetuse kavade] seletuskirjas.

A. 1930 kinnitatud „Keskkooli õppekavad“ märgivad keskkooli eesmärgiks muu seas: „teadvustada isiklikkude ja ühiskondlikkude, samuti rahvuslikkude ja üldinimlikkude huvide põimumist.“ Ja edasi — metoodiliselt märkuis: „Eesti kirjanduse ja kirjandusajaloo käsitus peab peale selle aitama äratada ja kultuuristada ka õpilaste rahvustunnet, mitte aga seda juhtides oma rahvuse ja selle mineviku ebaõigele ülistamisele ega ka alahindamisele, vaid oma rahva armastamisele ja selle heaks töötamisele“^{**}).

Niisugune on oleviku rahvusliku kasvatusel fikseeritud faktiline külg meil. Nagu tähendatud, rõhutatakse keskkooli (gümnaasiumi) õppekavades teadlikumalt (kuigi tagasihoidlikult) rahvusliku kasvatusel printsiipi kui algkooli õppekavades.

Vaatleme nüüd edasi, millist pilti pakub meie koolinoorsoo rahvusliku kasvatusel tegelus. Küsimusega seoses peame otsekohe tähendama, et meie rahvusnatuuri on avalikult arvustatud ning märgitud meie nõrka rahvustunnet, rahvuslikku huvipuudust, hoolimatust, vähe selgunud rahvusteadvust, võõra liigset sallivust ning oma alahindamist (halvustamistki), rahvusjulguse ja rahvustahte puudulikkust. Kokku võttes: rahvustunde, rahvusteadvuse ja rahvustahte nappust ning rahvusliku elu üldist hõredust heidetakse meile ette.

Kuigi kogu see loeteldud rahvusluse defitsiit pole kirjutatud kooli kontosse, kuulub ometi teatav osa sellest koolide kompetentsi, sest koolikasvatuse korraldavas ning juhtivas mõjus ei kahtle ükski kasvataja juba Sokratese päevist. Iseloomu kasvatusel võimalusi on rõhutanud kõik kasvatusteadlased. Eks ole tuntud näit. Leibnizi lausung: „Andke meile kasvatus, ja vähemalt sajandi jooksul me muudame Euroopa iseloomu.“ Seda on lubatud ka palju kiiremini teha. Suur riigimees Turgot on lubanud kümne aastaga kasvatusel kaudu uue Prantsusmaa tõusetada, kelle kodanikud moodustaksid maailma parima rahva.

Eesti kool peab valmis ning valvel olema meie kodanikkude rahvusliku iseloomu arendamiseks, sest rahvusliku karakteri probleem on meie ühiskond-

*) Algkooli õppekavad, Tallinnas 1928, lk. 1.

**) Keskkooli õppekavad, Tallinnas, 1930, lk-d 5 ja 86.

liku ning riikliku elu tuleviku probleem. See on meie suurimaid rahvuskultuurilisi ning rahvuskasvatustlikke ülesandeid. Ilma selle eesmärgita pole mõeldav meie rahvuslus. Meie rahvuslik uuskangelane on kõige algus ning tuum. Käsk ja prohvetid!

Aga küsigem: kas meie kool ei täida oma primaarset missiooni, kas kool ei kasvata eeskujulikke rahvuslikke isiksusi, kas meie koolinoorsoo rahvuslik kasvatus tänapäeval jätab palju vajaka?

Avalikkuse ette jõudnud andmete kui ka tähelepanekute järgi koolielust võiks ütelda, et rahvusliku kasvatuses suhtes ei ole meie kool veel kõik teinud, mis koolil tuleks teha ja mis ta võiks teha. Selliseid mõtteid on väljendatud ka mitteammusel kultuurpropaganda nõupidamisel peaministri asetäitja juures. Aga üks kutsekaaslasel tunne ise paremini tõelist olundit omal tööväljal. Eks kasvatajad ole teadlikud mitmesugustest pretsedentidest koolinoorsoo rahvusliku kasvatuses puudujääkide alal. Samuti on ju tuntud koolinoorsoole määratud „albumi“¹ Tormiretk üleskutsed abiturientidele noorsotsialistlikesse ühinguisse siirdumiseks ja marksistliku meetodi omandamiseks ning rakendamiseks.*)

Kuigi meie (ka kasvatajate) ükskõiksus koolinoorsoo rahvusliku kasvatuses ja rahvuslikult meile kahjulikkude võõrideede suur sallivus on suuresti põhjendatud, tuleb ometi rõõmuga kinnitada, et meie oleviku koolinoorsugu on oma rõhuvas enamuses siiski rahvuslikult meelsustatud. Oma aegsel sotsialistlikul propagandal pole õnneks olnud erilist kandepinda meie keskkoolinoorsoos. Kinnitagu seda mõned tagasihoidlikud statistilised andmed. Olen püüdnud jälgida meie koolinoorsoo rahvuslikku meelsust võimaluste piirides mõne aasta jooksul. Kogutud andmed (eesti keele õpetajate lahkelt kaasabil) näit. 1931/32 õppeaastast kõnelevad lühidalt järgmist:

287 keskkooliõpilasest suhtuvad positiivselt (kas objektiivselt, subjektiivselt, kriitiliselt või naiivselt) rahvuslusele 256 õpilast. Ülejäänud 31 õpilasest on kõnesoleva küsimuse seisukohast kujunemata ja indiferentseid kokku 25. Seega jääb avalduvast koguarvust (287-st) 6 õpilast, kes on ilmutanud negatiivset suhtetoomi oma rahvusluse (umb. 2,1%). Hilisemad aastad on näidanud, et eesti rahvusluse neegeriv element keskkoolinoorsoos on kord-korralt vähenemas, ja tänavu tunneb allakirjutatu klassi, kus pole ühtegi rahvusluse eitavat liiget.

Ehkki olukord meie rahvustunde ja rahvusliku iseteadvuse alal pole meie arvates nõnda kohutav, nagu seda avalik hää mõnikord on alla kriipsutanud, olgugi et koolinoorsoo rahvusliku kasvatuses suhtes on mõndagi saavutatud (ka vastavad rahvuslikud organisatsioonid, nagu noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioon on sel alal palju kaasa aidanud), tuleb ometi meie senine rahvusliku kasvatuses konjunktuur tunnustada Eesti tuleviku pärast mittehuldavaks. Tuleb parandada puudusi ning otsida teid, kuidas meie koolinoorsugu rahvuslikult nõnda meelsustada, et abiturientide hulgast üle kogu maa ei tõuseks enam ühtegi rahvusliku võitlusvälja desertööri ega rahvusluse renegaati. Peame hoolitsema selle eest, et ükski haritlane enam ei kipuks hundina rahvuslikult tööväljalt „metsa poole“, vaid et kõik, kelle heaks meie ühiskond on varasid kulutanud, rakenduksid oma rahvuse elujärje parandamisele.

*) Tormiretk 1931, lk-d 9 ja 12.

Rahvusliku kasvatusmeetodist. On sõnutsetud: kui tahetakse rahvusliku elu tulevikku tumestada, siis lüüakse sõgedusega ning ükskõiksusega rahvuslike probleemide ning paleuste vastu selle rahva noorsugu. Kui aga tahetakse rahva elujõudu rakendada täiel määral hoone ehitamiseks, mille hari ulatuks lõpmatusse, siis teritatakse noorsoo teadvust rahvusliku elu aktiivsuse ning intensiivsuse tõstmiseks. Meie rahvuslik-sotsiaalne kasvatusprobleem nõuab Eesti tuleviku eest vastutustunde suuremat rõhutamist, sest ükski ei ela enesele ega ainult tänasele. Meie rahvuslus olgu oma rahva tuleviku teenistuses, see olgu meie tuleviku suur kultuurmissioon. Seda missiooni peab kool kõigiti jõutama ning soodustama.

Vaatame järgnevas lühidalt, kuidas oleks võimalik koolis viljastada rahvuslikku kasvatustööd.

Meie koolinoorsoo rahvusliku kasvatusel olevaist takistavaist tegureist olgu kokkuvõtlikult märgitud järgnevad:

- 1) suurte eeskujulikkude rahvuslaste vähesus (ka kasvatajaskonnas);
- 2) sisukate rahvuslike traditsioonide nappus;
- 3) meie rahvuskarakteri ja -ideoloogia täielikum fikseerimatus;
- 4) puudulik rahvasteadvus perekondades;
- 5) vähene rõhupanemine kasvatusel, eriti rahvuslikule kasvatusel (vastava aja puudus koolis).

Edustavaist ning soodustavaist tegureist sel alal märgendatagu järgnevaid:

- 1) meie noorte üldine vastuvõtlikkus ning huvi rahvusküsimuste vastu;
- 2) meie rahvaliikmete põhiomadused rahvusliku kultuurelu iseseisvaks arendamiseks;
- 3) meie võitlusrikas (ja võidurikaski) minevik, eriti hiljutine rahvusliku *examen rigorosum*'i kiiduväärt kangelaslik sooritamine — vabadussõda, kus mehena võitles õpetaja kõrval ka õpilane;
- 4) meie rahvuslikud luulevarad: rikkalik rahvaluule ainistu, eeskujulikud luulesangarid rahvuslikult võitlus- ja tööväljalt, nagu Bernhard Riives, Võllamäe Päärü, tema isa jne.;
- 5) meie kodumaa geopoliitiline asend (tuulte ristteedele ehitatud koda nõuab terast valvet; see olund tekitab rahvuslikku erksust ning võimaldab positiivset pingust).

Mainitud tegureid ning mitmesuguseid paremusse viivaid võimalusi arvestades, fikseerime juhtmõtted ning ettepanekud, millede rakendamine võiks jõutada viljakamat koolinoorsoo rahvuslikku kasvatustööd.

1. Kasvatuslikku külge koolis (ka keskkoolis ja gümnaasiumis) tuleks tähtsustada enam. Eriti tuleks rõhutada rahvusliku kasvatusel põhimõtet ja tegelust.

2. Et elav eeskuju on suurim kasvataja, seepärast tuleb meie õpetajaskonnalt nõuda rahvuslikku meelsust ning maksimaalset rahvuslikku eluprogrammi.

3. Koolinoorsoo rahvuslik kasvatus olgu eesmärgistatud rahvuslikust ideaalkarakterist. Kuni vastava ideaaliseloomu fikseerimiseni juhitagu meie noori peale üldeetiliste tõdede omaksõtte ka rahvuseetiliste eluprobleemide tunnetamisele. Ellu astunud noor peaks peale muude individuaalsete voo- ruste olema eesti rahvust tunnustav ning tema suuri isikuid austav rahvusliige,

kes ei keela pisaraid, high ega vajaduse korral verdki oma kodumaale ja rahvusele, vaid kelle kõik tahteaktid on suunatud rahvusliku kultuurelu tõstmise teemistusse.

4. Meie kasvatusteede veerevad takistused tuleks võimaluste piires kõrvaldada ja soodustavad tegurid viljastada. Selleks tuleks tunnustada tarviliseks:

- 1) olla kasvatajal rahvuslust edasikandvate eeskujude esirindlane, arvestades kõigiti oma elutegeluses rohkem kaasrahvuslasi;
- 2) programmiliselt rõhutada meie rahvuslike (ajalugu, rahvaluule, eesti keel ja kirjandus) ja kodumaaliste (regiooniline maateadus ja loodusteadus) õppeainete kasvatuslikku tähtsust (tutvustada noorsugu meie rahvuslike saavutustega ilukirjanduse, kunsti, muusika, teaduse, majanduse jne. alal, korraldada vastavaid ekskursioone, suvipäevi, matku jne.);
- 3) programmiliselt rõhutada meie rahvuslike suurmeeste tööteeneid;
- 4) rahvuslike ning kodumaaliste tähtpäevade pidustuste ning aktuste korraldamist rõhutada ja neid sisukasti pühitseda (vabastuspäevad, rahvuslikud õhtud, rahvuslike suurmeeste mälestustunnid, hõimutunnid jne.);
- 5) meie rahvusliku ideoloogia ja karakteroloogia kinnistamist ning õpilastele kättesaadavaks tegemist;
- 6) enam õppida tundma meie noori ka rahvusliku meelsuse seisukohast ja juhtida neid rahvusideoloogia põhiraadadele;
- 7) kujundada rahvuslust hindavat positiivset maailmavaadet ning elufilosoofiat ja arendada rahvusliku tuleviku vastutustunnet;
- 8) muretseda rahvusluse ideed edustavat noorsookirjandust: omade suurmeeste elulugusid kooliväljaandena, vabadusvõitluse ajalugu, tähtpäevade albumeid, almanahhe, kodumaa looduse ilu ja varade ülevaateid; meie omariiklusaegsete võitude kokkuvõtlikke esitusi, koolinoorsoole eeskujulikke sangerluulet rahvusliku võitlusvälja taustal jne.;
- 9) asutada noori rahvuslasi ühendav, organiseeriv ning positiivseid eneseväljendusi võimaldav ülemaaline keskkoolinoorsoo ajakiri (kuukiri);
- 10) külvata rahvusteadlikkust kodudesse;
- 11) ulatada kätt väliseestlasile ja hõimlasile, õppida tundma nende eluolu ning pidada võimalikke kultuursidemeid;
- 12) tõsta üldist optimismi, elurõõmu, tööõõmu noorsoos.

5. Maailmavaade, mis oma keskseks sisuks ei sea rahvust ning rahvuslust, tuleb tunnustada meile kahjulikuks, mille vastu iga aktiivne rahvuslane peab võitlema. Rahvusluse aade on sisukaim, väärtuslikem ning õigeim muist maailma-ideaalest, sest see aade on kaht teravat äärmust — äärmuslikku individualismi ja äärmist kollektivismi pehmendav ning ühendav kuldne kesktee. See on meie olemas- ja tulemasolu *conditio sine qua non*.

6. Ühise rahvusliku eesmärgiga suunatud kasvatus ei summuta siiski isiku individuaalset arenemist. Isik on loova töö algtegurina ülitähtis. Temal olgu algatus- ja teovõimet, aktiivsust ja intensiivsust, iseseisvust, eneseteadvust ja rahvusteadvust. Meie rahvuspere liikmed olgu ideaalide-rikkad ja

tugevad isikulises omapäras, kuid võimelised vastuoludeta liituma rahvusriigi kui kõrgeima väärtusüksuse organilisteks osadeks.

Lõppeks. Meie rahvusliku kasvatuses ülesandeks on tugeva rahvusliku karakteri ning rahvusmentaliteedi väljaarendamine. See on suurimaid rahvus-kasvatuslikke kohustusi ka tuleviku päevil. Homne Eesti vajab tugevaid, tahtekindlaid, teovõimelisi rahvuslikult meelsustatud kodanikke, kellel on usku meie elujõusse, teadlikkust meie rahvusliku elu ülesandeist, püsivat tahet meie omakultuuri arendamiseks ja julgust ning jõudu oma rahvuslikke saavutusi ning varasid kaitsta.

Kõik need märgendatud ülesanded kuuluvad meie palavamate päeva-probleemide hulka. Neid peame täie innustusega täitma. Muidu on tuleviku põlvedel õigus süüdistada meid kasvatusliku töö ühekülguses ning rahvusliku elu arendamise inertses.

Rohkem rahvuslikku aktiivsust meie eneste ja meie juhtida olevate noorte ridadesse! Eesti rahvuslane olgu kindel, iseteadev, julge ning uhkegi oma rahvuse üle! Sest meie arenemise päike pole veel kaugeltki keskhommikus.

Ühiskondlikust kasvatuses koolis.

G. Reial.

Riik saab olla tugev ainult siis, kui teda kannavad teadlikud kodanikud, kes selgusel riigi ülesannetest, nende teostamise võimalustest, oma õigustest ja kohustustest ning kes ühtlasi on varustatud ühiskondlikuks eluks vajaliste vooruste ja harjumustega. Ainult selle kõige olemasolu ühenduses tõsise riigikodaniku meelsusega tagab riigielu juhtimise kogu rahvusterviku huvides; tagab, et kodanikud tõsiselt arvestavad riiklikke vajadusi ja tarveid, isegi siis, kui need alati pole kooskõlas isiklike huvidega; tagab, et ei hellitata teostamatuid lootusi, milledes pettumine võib viia riigitüdumusele ja saada hädaohtlikuks riigi saatusele.

Inimest loetakse küll ühiskondlikuks olendiks, ometi pole tema ühiskondlikud instinktid nii ulatuslikud, et neist jätkuks eluks nüüdisaja kultuur-ühiskonnas. Loodusest antud eeldusi tuleb arendada kasvatuses teel. Seejuures ei saa unustada, et tõsise ü h i s k o n n a l i i k m e n a saab tegutseda ainult a r e n e n u d i s i k s u s . Õigusega ütleb Dewey¹⁾: „Kõrgele tasemele võib tõusta ainult väärtisikuist koosnev ühiskond. Riik ei vaja nulle, vaid kodanikke“. Seepärast ei saa nüüdisaja pedagoogika olla ainult individuaal- (sõna otseses tähenduses) ega ainult sotsiaal-pedagoogikaks. Ja kasvatus peab silmas küll isiksuse arendamist, aga isiksust ühiskonnas ja ühiskonnale, on seega ühtaegu individuaalne ja sotsiaalne kasvatus, täiusliku karakteri kasvatus.

Ühiskonna all mõistame nii loomulikkult ü h i s k o n n a (perikond, rahvus) kui töö- ja saatuse ü h i s k o n n a (kool, riik)²⁾. Ideaalseks

¹⁾ J. Dewey, Democracy and Education.

²⁾ P. Petersen, Allgemeine Erziehungswissenschaft.

seisundiks tuleb lugeda loomuliku ja saatusühiskonna ühtelangemist, nagu meil, rahvusriigis. Siin on sidemeid rohkem, rohkem ka eeldusi kasvatuseks, mis lubab oodata parimaid tagajärgi. Siinemaani on ühiskonna loomisel pandud rohkem rõhku välistele vahenditele, loodetud nende kaudu jõuda ideaalsele rahvastervikule, jättes arvestamata asjaolu, et paljude esilekerkinud nähtuste põhjusi tuleb otsida esijoonel puudulikus kasvatuses, mis pole suutnud luua küllaldasi harjumusi ühiskondlikuks eluks. Arusaadav seepärast, et tuleb tõsisemalt võtta ühiskondlikku kasvatust. See on kindlaimaks pandiks parema ühiskonna loomisel, mille liikmeil esikohal on ühiskonna huvid.

Teiste kasvatustegurite kõrval on siin täita ülesandeid ka koolil. Küll ei tohi ega saa koolilt nõuda rohkem kui ta suudab, sest tal on kasutada piiratud aeg ja piiratud abinõud: lapsed kannavad endis eelkoolialise koduse kasvatuse mõjustusi, on kodu ja laiema ümbruskonna mõjutada ka kooliajal ja lahkuvad koolist enamikus murdeas, mil nad on väga vastuvõtlikud välismõjudele. Seepärast on noorus õige suures ulatuses vanema põlve peegelpildiks, ja kõiki neid puudusi, mida ette heidame noortele, leiame kergesti enestegi juures. Ülekohus on seepärast noorte puudustes süüdistada ainult kooli. Ometi ei saa ütelda, et ühiskondliku kasvatuse alal kool alati kõik oleks teinud, mis tema võimuses. Heal tahtmisel suudame kahtlemata rohkem, kui oleme teinud siinemaani. Selleks peab kogu kooli korraldus, elu ja töö olema kantud ühiskondlikust meelsusest, arvestama ühistunde arendamist ja ühiskonnale vajaliste vouruste loomist ning harjutamist. Lühikese artikli raamides ei saa haarata ühiskondliku kasvatust kogu ta ulatuses, vaid tuleb leppida üksikküsimustega, käsitledes neidki algkooli ulatuses, sest vanemate õpilaste puhul kerkivad esile hoopis teised teed ja võimalused.

Töö ühiskondliku kasvatuse suunas algab juba esimesel koolipäeval. Tahes või tahtmata peab laps viibima ühises klassiruumis, teiste endataoliste hulgas. Tekib vastastikune mõjustamine, kerkib esile enda maksmapaneku tahe või vajadus teistele alistuda. Algab vahekorra loomine õpetajaga. Mõningaid eeldusi ühiskondlikuks eluks toob laps juba kodust kaasa. Nende õigeks arendamiseks on tähtis, et üleminek kodusest elust kooli toimuks vapustusteta. Laps peab leidma koolis uue kodu, kus vanemaid asendavad õpetajad, õdesid-vendi kaasõpilased. Selleks tuleb liita ühiseks pereks klassi kuuluvaid õpilasi. Eksiteel oleme, arvates neid juba endast moodustavat ühiskonna. Klassiühiskonna loomiseks tuleb käia pikk tee. See on aga vajaline, sest ühiskonnaeluks saame kasvatada lapsi vaid ühiskonnas. Välisteks sidujaks on ühine klassiruum, mis mõjub ühendavalt, kui ta on õpilastele armsaks kodus, kus hea ja ilus olla. Soe, puhas, värvirikas ruum, lilledega akendel ja piltidega seintel tundub mugavana ja kodusena. Kerge on harjutada õpilasi hoolitsema sellise klassi eest: peetakse lugu oma klassi puhtusest, kastetakse lilli, tuuakse juurde uusi, muretsetakse ilustisi seintele jne. Nii kerkivad ühised huvid ja ülesanded, mis omakorda ligindavad õpilasi endi vahel. Muidugi tohib asuda vaid jõukohaste ülesannete täitmisele. Õpetaja kohuseks on pidada silmas, et ei asutaks teostamata ülesannete juurde: see võib viia pettumusele ja usalduse kaotamisele endasse.

Suur tähtsus on õpetaja isikul. Ka ühiskondliku kasvatuse puhul jääb õpetaja noorte juhiks ning edasiviijaks, kelle järele neil on otsene vajadus. Muidu võib noorus jääda ekslevaks massiks. Et paremini täita oma ülesandeid, peab õpetaja olema lastele kõige ligemaks inimeseks vanemate

järel, kes oma isikuga ühendab klassi kuuluvaid lapsi. Ei tule karta, et õpetaja isiklik autoriteet kuidagi takistaks ühistunde arenemist; otse vastupidiselt: ka autoriteedi tunnustamine kuulub ühiskondlikku kasvatusse. Kes pole harjunud isiku autoriteediga, sellele on raskuseks ka ühiskondlik kord autoriteedina. Ei pääse mööda isiku autoriteedist ühiskonnas ka siis, kui isik on ühiskonna tahte kehastajaks. Mitte vähem pole õpetaja tähtsus kasvatava eeskujuna: kuidas õpetaja arvestab klassi huve, loobub nende heaks isiklikest mõnudest, on heaks sõbraks kõigile õpilastele, tunneb kaasa nende muredega, rõõmutseb nende rõõmudest — see kõik äratab sama meelsust õpilasteski. Edasi on õpetaja ülesandeks hoolitseda, et tiheneksid sidemed õpilaste vahel, ja kõrvaldada kõik, mis võiks seda takistada. Suurt osa ühistunde arenemisel mängib vastastikune sümpaatia, imiteerimistung, sugestioon. Iga õpilane on andja ning võtja, mõjutaja ning mõjutatav, eeskuju andja ning jäljendaja. Kõige selle tagajärjel kerkib tung olla osaks klassitervikus ja tekib ühtekuuluvuse tunne.

Palju saab teha õpilaste ühistunde arendamiseks klassitöö kaudu, kui see on vastavalt korraldatud. Õpilane loeb, jutustab, seletab klassile, mitte õpetajale. Töötava õpilase tegevuse jälgimine teiste poolt ei toimu selleks, et tabada tema nõrku külgi, vaid on kantud soovist teda aidata, tehtavat tööd üldsuse huvides täiendada, paremaks muuta. Vaba õppejutu jooksul harjutakse arvestama teiste seisukohti, austama teiste arvamisi. Nii moodustab klass tööühiskonna. Kui see jaguneb töөрühmadeks, siis toimub seegi üldsuse huvides. Rühmades lahendatakse ühe ülesande raamidesse kuuluvaid üksikküsimusi. Igal rühmal on oma eriülesanne. Kui näiteks erikaalu selgitamisel klass jaguneb rühmadeks üksikute ainete erikaalu leidmiseks, siis toimub tööjaotus rühmadeski: üks hooldab kaale, teine muretseb vett, kolmas teeb vajalisi märkmeid, neljas töö kokkuvõtte, mis enne klassi ette toomist veel kord üheskoos läbi arutatakse. Selliselt korraldatud töö aitab luua vastavaid harjumusi, selgitab ühtlasi koostöö tähtsust ja vajadust isikule: lahus töötada oleks tunduvalt raskem, võiks tekkida vigu, poleks kellegagi nõu pidada. Teise aitamine ei tundu siin heateona, vaid kohustusena, mis ka endale vajaline. Töödistsipliin ei olene õpetajast, vaid tööst. Rühma liige on huvitatud kogu rühma tööst ja selle eest vastutav. Aruanded ning kokkuvõtted tehakse klassi poolt. Siin alles selgub, kui tähtis on, et iga rühm oma töö korralikult läbi viiks. Muidugi saab üksikute õppeainete puhul pidada silmas eri võtteid ja kasutada mitmesuguseid teid, aga ühistööks kasvatamise võimalusi pakuvad nad kõik.

Mitte ainult otsene koolitöö, vaid kogu elu koolis³⁾ aitab kaasa ühistunde arendamiseks. Noorte kasvatamine korrale ja täpsusele, kohusetunde arendamine, kõik see olgu suunatud ühise sihi taotlemiseks. Üksteise arvestamine: tee andmine, ootama harjumine, tasa kõndimine, vaikselt kõneldamine rühma töö puhul, et teisi mitte häirida, vaikimine teise kõneldes, uste vaikselt avamine ja sulgemine; aga ka isikliku puhtuse hindamine, eriti jalgade puhastamine, ruumide puhastuse eest hoolitsemine, nende ilustamine, vastutulelikkus, viisakus — kõik see ja palju muud saab olla kantud huvist teiste vastu. Samuti kogu kooli tegevusega ühenduses olevate ülesannete täitmine: õppevahendite kohaletoometamine, muude vajaliste esemete hankimine, tabelite, diagrammide, lihtsamate õppeabinõude valmistamine üldiseks kasutamiseks, pidevate vaatluste toimetamine ja teised klassi ühised ettevõtted.

³⁾ Deiters, Die Schule der Gemeinschaft.

Nii luuakse harjumusi ühiseks tegevuseks, ühel kõigi eest väljasolemiseks; ärkab lugupidamine klassikollektiivist, tekib ühtlane klassivaim⁴⁾ tekiavad klassi ühist tegevust juhtivad traditsioonid.

Seniste tähelepanekute järgi ei saa algkoolis palju kaugemale korraldust klassiühiskonnast, milles võimalikud veel huvialalised rühmitused.

Kogu kooli ühendab ühine maja, nimi, ühised õpetajad, ühised traditsioonid ja ettevõtted. Viimastest olgu nimetatud koolipeod, aktused, õppekäigud, mängud. Koolipeod võivad õigel korraldusel kujuneda tõsisteks kooli ühissetevõteteks. Siin tuleb õpilastel võimaldada elada oma elu, rakendada oma võimeid, mitte püüdes arvestada esijoones täiskasvanud pealtvaatajaid, vaid just lapsi endid. Esi kohal olgu nende isetegevus ja ühise pidumeeleolu loomine. Muu tuleb peale selle. Muusika, luuletused, näidend, võimlemine, need köidavad lapsi ettekandjaina ja vaatajaina.

Kooli poolt kooli-, riigi- ja kultuurelu tähtpäevadel korraldatavad aktused ülendavad meeoleolu ning lasevad kogu kooli tunda end ühise tervikuna, olles seega parimaks meelsuse kasvatamise vahendiks.

Tihedalt seovad lapsi õppekäigud: alles võõrsil hakatakse hindama oma, kodust eemal tuntakse kokkuhoidmise vajadust, korra tarvilikkust, tööjaotuse tähtsust.

Pole vaja peatuda sellel, kuidas mäng arendab ühistunnet ja distsiplineerib ühiseluks, kuidas mängus harjutakse reeglite ja korra tähtsust tunnistama, üks kõigi, kõik ühe eest väljas olema, teist austama; mängus areneb ka fair play mõiste, mis äärmiselt tähtis korralduseks tegevuseks ühiskonnas.

Ei saa jätta nimetamata ratsionaalset koolidistsipliini, mis loob kindlamad alused seaduse ja korra austamisele.

Kooli traditsioonid aitavad tunduvalt kaasa ühistunde arenemisele, kergendades ühtlasi koolieliu juhtimist õiges suunas.

Nii kasvab ühiskondlik meelsus, ärkab lugupidamine kooliühiskonnast, tekib tahe kooli alati aus pidada.

Tuleb nimetada veel õpilaste omavalitsust. Katsed omavalitsuse korraldamiseks koolis on saanud tõuget Ameerikast, kus koolis on alati olnud maksvusel demokraatlik joon, kus valitud ametnikud hoolitsevad kooli korra, puhtuse ja heaolu eest, kus isegi karistamine toimub õpilaste poolt valitud kohtunike kaudu. Ameerika school city leidis hindamist eriti Kerschensteiner⁵⁾ poolt, kuid tegelikus elus pole ta läbi löönud. Ja vististi õigusega, sest küsimus pole mitte väliseis parlamentlikes vormides, vaid koolis valitsevas vaimus. Kui see on omavalitsusele võõras, kujuneb kogu ettevõtte ainult täiskasvanute tegevuse matkimiseks ja kaotab kasvatusliku väärtuse. Ei saa kunstlikult luua omavalitsust seal, kus puuduvad selleks eeldused. Peale üldise koolis valitseva vaimu kuuluvad siia: vastav vaimne areng, eriti arenenud ühistunne, kohusetunne ning algatusvõime ja õige vahekord õpetaja ning õpilaste vahel. Vastavad vaatlused ja kokkuvõtted (2000 algkooli õpilase kohta Tartumaal 1932/33 kooliaastal) näitavad, et õpilastes ühistunne, algatusvõime ja kohusetunne kuni 10-nda eluaastani on vähe arenenud. Silmapaistvam arenemine algab 11-ndast eluaastast, jõuab üsna kõrgele 13-ndaks eluaastaks ja jätkab siit aeglast tõusu. See muudab küsitavaks omavalitsuse teostamise võimalused

⁴⁾ A. Kruckenberg, Die Schulklasse.

⁵⁾ G. Kerschensteiner, Der Begriff der staatsbürgerlichen Erziehung.

algkoolis, vähemalt algastmel. Alles viimastes klassides, kus peale tundealaliste eelduste olemas asja vajaline mõistmine ning temasse tõsisemalt suhtumine, saab osaliselt korraldada klassi seest elu omavalitsuse laadiliselt. Kui kaugele siin võimalik minna, oleneb eelpoolnimetatud tingimustest. Küsimusse võiks tulla: 1) klassikorrapidajate valimine õpetaja juhatusel; 2) salajane valimine sedelitega; 3) salajasel valimisel klassi esinduse moodustamine, kelle hooleks klassi elu korraldamine ja juhtimine selleks loodavate põhimääruste alusel õpetaja üldjärelevalvel. Põhimäärused tuleb lasta kasvada välja elust, neid olgu võimalikult vähe. Nagu näeme, on siin omavalitsuslikust korrast esijoones valimised; ülesanded pole õpilaste endi määratavad, vaid tingitud kooli huvidest ja sihtidest. Omavalitsuse võimkonda kuulub: kord, puhutus, klassiruumide ilustamine, õppevahendite kohaletoimetamine, vastastikune abistamine, kokkupõrgete ärahoidmine klassikollektiivi liikmete vahel, klassi ajakirja toimkonna moodustamine, klassi korrapidajate määramine, üldmängude ja ettevõtete korraldamine. Laiaulatuselisema omavalitsuse vastu on rida kooliuenduslasi. Nende hulka kuulus ka Gaudig⁶⁾. Kohtumõistmise andmist õpilaste kätte eitavad peaaegu kõik kaaluvamad koolitegelased, sest õpilased ei suuda näha eksimuse ulatust ega karistuse kasvatavat mõju. Vististi on lugu nii, et omavalitsus toob tulemusi seal, kus koolis on valitsemas vastav vaim, kus õpilaste ja õpetaja vahel on usaldusvahet, kus õpilased on kodus kasvatatud iseseisvusele ja vajaliselt arenenud. Aga seal annab ühiskondlik kasvatus tulemusi ka omavalitsuseta. Eeltingimuste puudusel jääb vaid väline vorm, muidu aga võib õpetaja mõju asenduda massi survega, kellelt pole loota kasvatavat eeskujuga nagu õpetaja seda annab. Seepärast ei saa parimagi klassiomavalitsuse puhul minna kaugemale hariliku korrapidamise andmisest õpilaste kätte. Nii jääb kogu ettevõtte kandjaks ikkagi õpetaja, parimal juhtumil klass ja kool oma tööhuvidega. See kõik on aga õpilasele väljastpoolt antud. Seepärast on õigem rakendada õpilaste ühistööd nende huvialalise tegevuse kaudu õpilase ühinguis, mis võimaldavad õpilaste isetegevust ja koostööd mitmekesistel aladel, rahuldavad ühinemistungi oma ettevõtete ajamiseks ja loovad pärastises elus vajalisi harjumusi. Ühingute tegevuse õigeaks rakenduseks on vajaline, et nad tõesti ka oma sihtidelt, vähemalt õpilastele mõistetavalt, oleksid õpilaste endi ettevõtet nende jaoks. Alles siis nad annavad, mis neilt võiksime oodata ühistunde arendamiseks.

Et mõista õpilaste tegevust organisatsioonides, heidame põgusa pilgu noorte vaimsele arengule.⁷⁾ Teatavasti toimub see astmeliselt. Meie kooliiga kuulub hili-semasse lapsepõlve ja murdealise noore arenemisastmesse. Esimene neist kestab ligikaudu 8.—12. eluaastani, teine siit edasi kuni 14.—15. eluaastani. Lapseiga on retseptiivne ajajärk, selles toimub kiire mälu ja mõistuse arenemine, laps on tõsiselt huvitatud koolitööst. Isetegevuseks pole laps küllalt arenenud, ta omandab vastupanuta kasvataja arvamised, korra nõudmine, käsk ja keeld tunduvad talle loomulikena. Ühistunne on veel nõrgalt arenenud. Seepärast ei paku talle erilist huvi tegevus organisatsioonis. Järgnevale murdeale on omane endassepõrdumine täiskasvanute suhtes, kiire ühistunde arenemine ja tugev poolehoid omasuguste vastu. Kui see ei leia rahuldust õpilasoorganisatsiooni kaudu või viimane ei vasta noore hingelaadile, moodustuvad kambad. Need pole üheõiguslike ühingud, vaid tunnustatud juhi austajate kogud.⁸⁾ Juhti ei kutsuta, ta paneb end ise maksma, juhiks ei kasvatata, vaid sünnitakse. Juhi üleolek oleneb paljude tegurite koostmõjust. Suurt osa mängib tugev enesetunne ja agressiivsus, kehaline jõud, osavus, leidlikkus, löögivalmis olek, vaimne ülekaal. Juhi-kaldu-

⁶⁾ H. Gaudig, Die Schule im Dienste der werdenden Persönlichkeit I.

⁷⁾ O. Tumlirz, Die Jugendkunde, Die Reifejahre, A. Lilius, Myöhempi lapsuusikä ja nuoruus.

⁸⁾ A. Fischer, Die neue Jugendbewegung.

vusega noori on poiste hulgas tunduvalt rohkem.⁹⁾ Kambas leiavad rahuldust seiklustung, võistlustung ja sotsiaalsed instinktid. Eneste hulgast võrsunud juhi kõrval vajab see iga sõbralikku, aga kindlakäelist vanemat juhti, vajab tegevuse suuna näitajat, et mitte sattuda valeteedele; arenenud algatusvõime nõuab rohkem vabadust isetegevuseks, kui lapseiga seda vajas. Tegevuseks õpilasorganisatsioon on vajalised eeldused.

Osa õpilasi lahkub koolist juba murde-eas ja langeb kergesti välismõjude alla. Seepärast on tähtis neid organiseerida koolis ja jätkata loodud organisatsioonide kaudu juhtimist ka pärast koolist lahkumist. Enda hooleks jäetud, võivad organisatsiooni kuuluvad õpilased vahel hakata end teistest paremaks lugema ja organisatsiooni huve kõrgemale seadma kooli ning klassi huvidest. Selles peab õpetaja olema teadlik ja tegevust nii juhtima, et ei tekiks kitsaid kihihuvisid.

Meie õpilasorganisatsioonide puuduseks tuleb lugeda õpilaste vaimse arenemise vähest arvestamist tegevuses ja liiga kaugete sihtide seadmist. Unustatakse, et kõige paremini kasvatame õpilasi tegevuseks tuleviku ühiskonnas, kui laseme neid elada oma elu oma ettevõtete teostamisel oma ühiskonnas. Samuti pole leitud õigeid töömeetodeid: väga palju kasutatakse täiskasvanute organisatsioonidele omaseid töövõtteid.

Tundub, et praegustest organisatsioonidest oma töömeetodeilt kõige rohkem arvestavad murdeealisi noori, eriti poisse, skautlikud organisatsioonid,¹⁰⁾ kes rakendavad enda liikmeid vabal ajal nende huvidekohasele tegevusele, et juhtida õiges suunas ülevoolavat energiat ja hoida neid seega kiusatustest, luua ühiskondlikuks eluks vajalisi harjumusi ning organiseerida ühise tegevuse jätkamiseks pärast kooli lõpetamist. Seejuures on kogu töö rajatud noorte isetegevusele neid huvitavatel aladel: mäng, sport, võimlemine, oma elu laagris, selleks ettevalmistamine, võistlus, praktiline tegevus ühisettevõtetena, teiste abistamine, eriti esimene abi, harjutused leidlikkuses, ajakirjade, albumite koostamine — kõik see on rakendatud ühiskondliku kasvatuses teenistusse, toimudes s a l g a s j a r ü h m a s. Ka võistlustung ning auahnus juhitakse sellises tegevuses laiemale alale: ühiste võistluste puhul harjutakse tundma rõõmu teiste edust, sest see on kogu rühma edu. Nii areneb ühises tegevuses salga, rühma tunne, mis kandub suuremaile üksustele. Siit läheb pärast tee rahvustunde, kodaniku ja isamaalase kasvatusel. Selline tegevus nõuab endaealiste juhtide kõrval ka vanemate juhtide osavõttu. Noored ise pole võimelised arvestama kaugemaid sihte, mis vajaline töö koordineerimiseks. Eriti tähtis on vanemate juhtide kaastöö rahvusliku ja riikliku kasvatuses huvides. Juht on tegevuse üldsuna määrajaks ja ühtlustajaks, töövõimaluste loojaks, eksimuste eest hoidjaks, eeskuju andjaks, nooremate juhtide kasvatajaks. Palju eeldusi selliseks juhiks on õpetajal. Tuleb vaid hoiduda liigest koolmeisterdamisest. Pole huvituseta märkida, et sõjaväelase poolt loodud algatus on leidnud vastukõla kogu maailma nooruses. Ja seda küllalt kaaluvail põhjustel: skautismis kajastuvad mõnedki noorsoopsühholoogia seisukohad, milledest polnud veel aimugi tema tekkimise ajal. Olgu märgitud, et koolitegelase M. Zollinger¹¹⁾ järgi pole Helveetsias ühtegi poiste kooli, kus puuduks skautlik organisatsioon. Zollinger ütleb: „Kasvatustlikust seisukohast tuleb tervitada skautlikku liikumist: ta juhib 12—15-aastaste turgid õigele teele, annab kasulikke oskusi ja teadmisi, mida ei suuda anda kodu ega kool, on ühtlasi parimaks eelkooliks ühiskondlikus kasvatuses.“ Kui kardetakse skautluses militarismi, siis põhjeneb see arusaamatusega. Kas tõesti Rootsi või Helveetsia, kus skautlus suuresti on levinud, valmistavad kallalategi mõnele naabrile, või haudume selliseid plaane meie! Ei saa lugeda ometi militarismiks väikerahva valmisolekut kodukaitseks, milleks ka skautlus loob eeldusi. Teisest küljest kardetakse juhtide arenemist. Sinna pole midagi parata: olevaid eeldusi tuleb rakendada ja arendada. Ka demokraatlik ühiskond vajab juhte. Ja häid juhte. Nendegi kasvatamiseks peab kool kaasa aitama. Kooli ülesandeks on hoolitseda, et juht harjuks rakendama oma võimeid ühiskonna teenistusse.

Need on peamised teed ühiskondliku kasvatuses rakendamiseks koolis. Nad on meile tuntud, oleme neid kasutanud, kuid see veel ei tähenda, et puuduksid võimalused laiaulatuselisemaks kasutamiseks koolitöös.

⁹⁾ J. Tavast, Jooni puberteedialiste hingeelust klassis.

¹⁰⁾ Baden-Powell, Scouting for Boys, Aids to Scoutmastership.

¹¹⁾ M. Zollinger, Jugendbewegung in der Schweiz.

Õieti korraldatud ühiskondlik kasvatus loob alused teadliku rahvuse liikme ja kodaniku kasvatuseks. Need küsimused on nii suure tähtsusega, et nõuavad eri käsitelu. Siin olgu tähendatud vaid niipalju: rahvuslikul kasvatusel on täita ülesandeid ka üldinimlikuks kasvatuseks, sest tee inimsusele läheb üle rahvuse. Rahvuslik kasvatus toimub kõige kindlamini oma kultuurivarade kaudu. Siin on ülesandeid kõigil õppeainel. Mõningaid tuleb siiski nimetada esirinnas. E m a k e e l õpetab hindama oma rahva loomingu, a j a l u g u tutvustab rahva käekäiku, tööd ja võitlusi, m a a d e t e a d u s toob esile kodumaa ilu, l a u l äratab tundeid, kaunistab elu. Need õppeained on tähtsad seepärast, et nad teadmiste kõrval avaldavad mõju vastava meelsuse äratamiseks. See on tõsise rahvusluse olulisimaid tunnuseid, mil pole midagi tegemist kitsarinnalise šovinismiga.

Need ühiskondlikud vourused, millele koolis on alus pandud, rakendatakse hiljem laiemal ühiskonna teenistusse riigikodanikuna. Kool peab looma eeldused kodaniku kasvatuseks, kellele on esikohal rahvus ja riik, kes tunneb ühiskondliku korra vajadust, alistub sellele vabatahtlikult, austab teiste kodanikkude, ka vastaste arvamisi ja veendumusi, tunneb ja tunnustab võitluseski ainult ausat mängu. See kõik on ääretu tähtis meie riigikorra juures, mis seab kodaniku lähemasse vahekorda riigiga. On ju rahva saatuse juhtimine tema enda kätes. Soovitavate tagajärgedega võib see sündida, kui iga kodanik on teadlik oma õigustest ja kohustest riigi vastu, teadlik ka sellest, et riigilt ei tule ainult nõuda, vaid talle ka anda. Aluseid selle mõistmiseks peab andma algkool, täiendades oma kasvatuslikku tegevust, mis suunatud vastava meelsuse äratamisele ja harjumuste loomisele, ka vajaliste teadmiste andmisega. Esijoonel toimub see kodanikuõpetuse ja ajaloo tundidel, kuid teistelgi ainetel on ütelda sõna kodaniku-kasvatusel. Olgu nimetatud kasvatavaid eeskujusid emakeele tundidelt, andmeid maa-dede teadusest, näiteid looduse õpetusest, arvusid matemaatikast. Riiklike pühade puhul ja riigitegelaste tähtpäevadel peetavad aktused, osavõtt korjandustest langenute perekondade ja invaliidide heaks või Vabadussõja mälestusmärkide püstitamiseks, langenute mälestuse ja invaliidide austamine — kõik see aitab kindlustada riiklikku meelsust ja on tagatiseks, et omandatud teadmised rakendatakse ühiste ülesannete teenistusse. Olulisimaks teguriks on siingi õpetaja isik. Ei saa kasvatada isamaalast see, kes ise on veendumustelt kosmopoliit, ei saa noorte rahvuslikku kasvatust juhtida isik, kelle rahvuslus avaldub ainult sõnades, ei ole õigeks kodaniku kasvatajaks see, kes ei austa maksvat korda ega selle kandjaid. Ei kasvatata sõnadega, vaid tegudega. Seda arvestagu kool kogu oma kasvatuslikus tegevuses. Ja kui Kerschensteiner¹²⁾ ütleb: „Meil on koole intellektuaalseks kasvatuseks, on koole tehnilise hariduse andmiseks ja kunstiliseks arendamiseks, kuid puuduvad koolid sotsiaalseks kasvatuseks“, siis püüame meie oma koolis jõudumööda arvestada ühiskondlikku kasvatust ja usume, et sellega teeme äärmiselt tähtsa töö oma rahva tuleviku kindlustamiseks.

¹²⁾ G. Kerschensteiner, Theorie der Bildung.

Ülikoolis korraldatud kontrolltööde tulemuste kvantitatiivne analüüs.

J. Nuut.

Tartu ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika osakonna õppekavas esineb 1932. aastast alates sunduslik aine „praktikum matemaatika elementides“. Tehnika osakonna ellukutsumisel 1934. aasta sügisel tehti aine sunduslikuks ka ehitustehnika haru üliõpilastele. Õppekava struktuuri kohaselt tuleb see aine õiendada kohe stuudiumi alul, esimesel ja teisel semestril. Harukordselt suur praktikumist osavõtjate arv 1934. aasta sügissemestril lubab rakendada statistilisi meetodeid praktikumi tulemuste uurimiseks. Säärase kvantitatiivse analüüsi resultaadid tohiksid huvi pakkuda pedagoogidele. Esitades siin „kuivi“ arve, piirdun hädatarvilikkude kommentaaridega, püüdes hoiduda subjektiivseist hinnanguist.

1. Praktikumi eesmärgid. Praktikumi korraldamisega soovis teaduskond: 1) ühtlustada sisseastunud üliõpilaste matemaatilisi eelteadmisi, eriti nende arvutusoskust, püüdes jõuda reaalkooli hea lõpetaja tasemeni; 2) teostada varakult õiglast seleksiooni. Tehnika osakonna juurdetulekuga suurendati praktikumile määratud tundide hulka ning püstitati lisaks endistele veel kolmas eesmärk: õpetada kasutama moodsaid meetodeid ja arvutusvahendeid sel määral, nagu see vajalik tulevasele insenerile. Viimase eesmärgi saavutamiseks on reserveeritud peamiselt kevadsemester (üliõpilase teine semester). Et allpool on tegemist ainult esimese semestri, s.t. sügissemestri tulemustega, siis mainitud kolmas eesmärk käesolevas uurimuses ei mängi olulist osa.

2. Praktikumi arvuline koosseis. Praktikumi koosseisu üksikute üliõpilaskatsete järgi näitab tabel I. M tähendab selles matemaatika osakonda,

Tabel I.

Liik	M		ET		K	Kokku
	m	n	m	n	m	
Reaalharude lõpetajad	9	—	53	—	1	63
Tehnikaharude lõpetajad	—	—	20	2	—	22
Teiste harude lõpetajad	11	6	59	—	1	77
Esmakordselt praktikumis	18	4	76	1	2	101
Varem olnud	2	2	56	1	—	61
Vanus alla 18 a.	1	—	—	—	—	1
Vanus 18—20 a.	9	3	46	—	1	59
Vanus 21—23 a.	9	3	51	1	1	65
Vanus üle 23 a.	1	—	35	1	—	37
Kokku	20	6	132	2	2	162

ET — ehitustehnika haru tehnika osakonnast, K — keemia osakonda. Loeteldud on kõik need üliõpilased, kes vähemalt ühe kontrolltöö esitasid, vaatamata sellele, kas nad püsisid nimestikus semestri lõpuni või teatasid enneaegselt oma lahkumisest. m tähendab meesüliõpilasi, n — naisüliõpilasi. „Teistest harudest“ tulnud üliõpilased on rõhuvas enamuses humanitaargümnaasiumide lõpetajad. Reas „varem olnud“ esinevad üliõpilased, kes varem ail aastail pole saanud praktikumis rahuldavat lõpphinnangut ja katsusid jõudu teist või ka kolmandat korda. Keemia osakonnas ei ole praktikum matemaatika elementides sunduslik; mõlemad keemikud töötasid volontääradena; üks neist saavutas koosseisu parima lõpptulemuse.

3. Kontrolltööd. Praktikumii töötulemusi hinnati kontrolltööde järgi; viimased kirjutati laupäevadel hommikul kella 8—10 ülikooli nn. uue hoone suures auditoriumis. Aeg oli valitud nõnda, et võimalikult kõrvaldada füüsilise väsimuse mõju. Tööde päevad ja teemad ning teemadele vastav kirjandus resp. harjutusmaterjal õpperaamatute lehekülgede järgi olid üliõpilastele juba semestri alul ette teatavaks tehtud. Mingisugusel põhjusel vahelejäädud töö järeletegemine mõnel uuel tähtpäeval ei olnud võimalik. Üks ainus erand sellest reeglist tehti üliõpilase puhul, kelle töö oli kokkukorjamisel kaotsi läinud. Töö nr. 9 oli esialgu kavatsetud stereomeetria alalt; et aga töö nr. 8 sisuliselt ebaõnnestus, siis otsustasin töös nr. 9 stereomeetria asemel võtta veel kord käsitlusele teema nr. 8. Muus osas teostati projekteeritud töökava. Tabel II näitab tööde kuupäevad ja teemad lõplikul kujul.

Tabel II.

Töö nr.	Kuupäev	T e e m a
1	22. IX	Algkooli aritmeetika
2	29. IX	Ratsionaalsed tähtavaldised
3	6. X	Lineaarsed võrrandsüsteemid
4	13. X	Logaritmid
5	27. X	Kolmnurkade lahendamine
6	3. XI	Juuravaldised
7	10. XI	Ruutvõrrandid
8	24. XI	Trigonomeetriliste funktsioonide rakendusi
9	8. XII	Trigonomeetriliste funktsioonide rakendusi

Kontrolltöödele ettevalmistamise otstarbeks said üliõpilased minu poolt sisulisi juhatusi iga üksiku eelseisva töö puhul; samuti diskuteeriti möödunud kontrolltöös esiletulnud raskusi. Assistent hra R. Aavakivi korraldas lisaks sellele kollektiivsete eelharjutustena mõeldud „nõuandetuunde“.

Tööd nr.nr. 1—7 ei ületanud sisuliselt millegi poolest reaalkooli taset. Tööd nr.nr. 8 ja 9 käsitlesid osaliselt uut materjali, nimelt trigonomeetrilisi võrrandeid ja ruutvõrrandite lahendamist trigonomeetrilisel teel. Vastavad palad selgitati üksikasjaliselt minu poolt üliõpilastele teoreetiliselt ja praktiliselt loenguil; ühtlasi varustasin üliõpilasi küllaldase harjutusmaterjaliga.

Kontrolltöödel tuli tarvitada ainult neljakohalisi tabelleid; igasuguste teiste abinõude, nagu raamatute või järelekirjutuste kasutamine oli keelatud. Töö tuli teha omaette, ilma kontaktita naabritega. Vaba ruumi iga kahe kirjutaja vahel oli umbes 1 meeter. Ülesandeid andsin kontrolltöödel alati rööbiti nelja rühma jaoks. Iga kirjutaja sai tembeldatud paberi ja mimeografeeritud ülesannete-lehe. Töödistsipliin oli täiesti rahuldav. Keeldudest üleastumise tagajärjel annulleeriti süüdlaste tööd 9 juhul. Semestri lõpupoole tuli tõkkeabinõud väärnähtuste ärahoidmiseks kõvendada, silmas pidades paljude üliõpilaste meelegeitlikku olukorda. Üksiku kontrolltöö faktiline kestus kõikus 90 ja 100 minuti vahel.

4. Ülesanded. Kontrolltöö koosnes omavahel sõltumatuist ülesannetest, erineva kaaluga. Ülesannete lahendamise järjekord oli vaba. Ülesannete hulga määramisel lähtusin põhimõttest, et kõigi ülesannete õige lahendamine oleks kontrolltööks määratud aja jooksul küll füüsiliselt võimalik, aga ainult kõige paremaile üliõpilastele; keskmised jõudsid lahendada ainult osa. Üksikküsimuste arvu iga kontrolltöö puhul eraldi näitab tabel III.

Tabel III.

Töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ülesannete arv	20	12	6	22	14	9	6	10	9

5. Hindamine. Tööde sisulise läbivaatamise ja õigete vastuste äärmärkimise vastutusrikas vaev lasus assistent R. Aavakivi õlgadel. Hindamist toimetasin mina tema korrektuurmärkuste põhjal. Hindamise aluseks oli 100 punktiline süsteem, kusjuures arvestamisele tuli õigete vastuste hulk. Esiletulnud vigade iseloom hindamisele mõju ei avaldanud; nii näiteks ei tehtud vahet, kas viga on põhimõtteline või aga tingitud tähelepanematusesest. Nõuded vastuste suhtes olid äärmiselt pedantsed. Valesti ümmardamine, mitte täiesti eksaktne interpolatsioon, vale ülearune koht loeti vigadeks; õige ülearune koht tunnustati aga vastusena õigeks. Et ergutada korralikule kirjutamisele, selleks tõsteti mõningail harukordseil juhtumeil hinnangut 5, 10 või 20 protsendi võrra. Selle tagajärjel esines üks kord hinnang 120, üks kord 110, üks kord 108. Kõigil teistel juhtumeil oli maksimaalseks hinnanguks 100. Tõstmata hinnang oli proportsionaalne õigete vastuste kaalutud arvule. Koeffitsiendi valisin alati nõnda, et igakord esineksid ka hinnangud 100 läheduses. Üksikasju selles suhtes näitab tabel IV.

Tabel IV.

Töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Saavutatud maksimaalne hinnang	96	100	120	99	108	92	88	95	100
Saavutatud minimaalne hinnang	2	0	0	7	3	0	0	0	0

Üliõpilasel oli tähtis saavutada võimalikult kõrge punktide üldsumma. Maksimaalne saavutus semestri lõpul oli 797 punkti, minimaalne — 0 punkti. Et omandada õigust töö jätkamiseks kevadsemestril, pidi üliõpilane sügissemestri lõpuks saavutama punktide summana vähemalt teatava miinimumi. Selle miinimumi arvutamine toimus järgmiselt: iga üksiku kontrolltöö puhul määrati tulemus, mille saavutasid või ületasid 75% osavõtjaist (alumine kvar-

tii). Nõutav semestri miinimum oli 9 kontrolltöö alumiste kvartiilide summa. Miinimumi arvutamise viis oli üliõpilastele ette teada. Detsembri miinimumiks osutus 230 punkti.

6. Kontrolltööde tulemused. Osavõtt töedest oli väga intensiivne; osavõtjad tegid äärmisi pingutusi, et saavutada punkte, — oleses ju sellest edasiõppimise võimalus valitud erialal. Tabel V näitab osavõtjate arvu üksikute tööde puhul. Seejuures on loeteldud ainult faktiliselt läbi-

Tabel V.

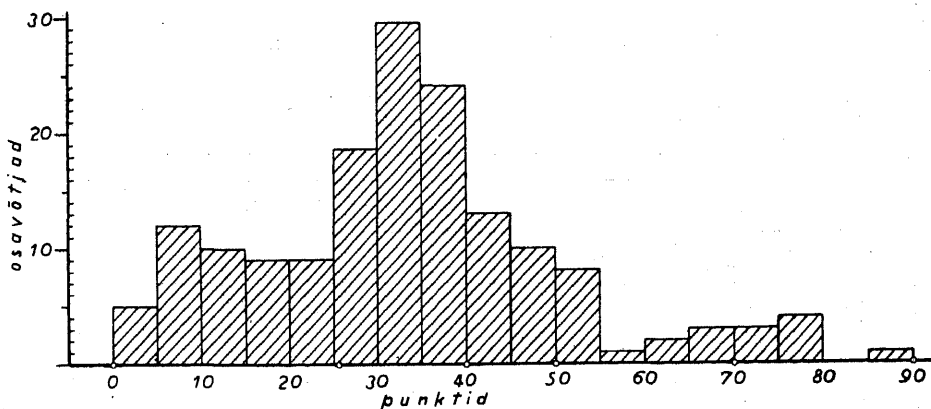
Töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kokku
Osavõtjaid	140	143	147	142	142	137	138	114	118	1221

vaadatud, mitte aga annulleeritud või üliõpilaste poolt kätte andmata jäänud tööd. Üksikute üliõpilaste poolt esitatud kontrolltööde arvu selgitab tabel VI.

Tabel VI.

Esitatud tööde arv	9	8	7	6	5	4	3	2	1	Kokku
Üliõpilasi	79	37	15	7	3	3	8	6	4	162
%	49	23	9	4	2	2	5	4	2	100

Kokku on esitatud 1221 tööd ning saavutatud nendega kokku 48751 punkti. 162 praktikumist osavõtja puhul annab see keskmise summa 301 punkti üliõpilase kohta ehk 33,4 punkti töö kohta, kui kirjutamata tööd hinnata nulliga. Loendades üliõpilasi, kelle keskmine saavutus ühe töö puhul selle arvutusviisi juures asub vastavalt vahemikus 0—5 punkti, 5—10 punkti, 10—15 punkti jne., saame 1. joonisel näidatud sagedusjaotuse. Jooniselt selgub näiteks, et 35—40 punkti on saavutanud 24 üliõpilast, 85—90 punkti 1 üliõpilane.

1. joonis.

Kõige tihedam jaotus valitseb, nagu sellekohane arvutus näitab, 33,3 punkti kohal, mis peaaegu täpsalt ühte langeb ülalmainitud keskmise saavutusega 33,4. Statistika terminoloogias tähendab see, et sagedusdiagrammil pole nimetamiseväärne „kallet“ (täpne arvutus annab „kaldena“ $+0,006$, järelikult praktiliselt null).

Praktikumi arvestamine ülikoolis ei saa muidugi baseeruda puht-relatiivsel hinnangul, vaid peab olude sunnil toetuma teatavaile absoluutseile

saavutustele. Kõnealusel praktikumis olid algusest peale püstitatud ja üliõpilastele teatavaks tehtud järgmised absoluutsed nõudmised:

Hinnangu „hea“ saamiseks — võrdseil alustel aastatöö keskmisest ja eksamitöö tulemustest arvatud üldine keskmine saavutus vähemalt 75 punkti;

hinnangu „rahuldav“ saamiseks — samal viisil arvatud üldine keskmine saavutus vähemalt 50 punkti.

Eksamitööle pääsevad seejuures kevadsemestri lõpul ainult need praktikandid, kes on saavutanud detsembris ja mais nõutava punktide summa miinimumi. Ülalloeteldud nõuete kohaselt on võimalik, arvestades ka endisi kogemusi, kaunis suure tõenäolisusega juba detsembris ennustada praktikumi hinnanguid kevadel. „Hea“ saamiseks on lootusi üliõpilasel, kelle aastatöö tulemus ei lange alla 70, — ta võib eksamitööl saada hinnangu 80; üliõpilane, kelle aastatöö tulemus on 40, peab eksamitööl saavutama 60, et jõuda hinnangu „rahuldav“, — see on juba üsna raske. Madalamate aastatöö tulemustega üliõpilastel on väga vähe lootust praktikumi õiendamiseks, nende tase „jätav

Tabel VII.

L i i k	Head			Rahulda- vad			Peaagu rahuld.			Jätavad soovida			Nõrgad				Kokku	
	M	ET	K	M	ET	M	M	ET	K	M	ET	M	ET	M	ET	M		n
	m	m	m	m	n	m	m	m	m	m	n	m	m	n	m	n		
Reaalharudest	5	1	—	2	—	7	—	6	1	—	—	29	2	—	10	—	63	
Tehnikaharudest	—	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	11	—	—	3	2	22	
Teistest harudest	—	—	1	1	1	3	3	8	—	5	3	23	2	2	25	—	77	
Esmakordsed	5	1	1	1	1	7	3	13	1	5	2	28	4	1	27	1	101	
Varem olnud	—	1	—	2	—	3	—	6	—	—	1	35	—	1	11	1	61	
Alla 18 a.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
18—20 a.	2	1	1	1	—	4	2	8	—	2	2	15	1	2	18	—	59	
21—23 a.	3	—	—	2	1	3	1	6	1	1	1	27	3	—	15	1	65	
Üle 23 a.	—	1	—	—	—	3	—	5	—	1	—	21	—	—	5	1	37	
Kokku	5	2	1	3	1	10	3	19	1	5	3	63	4	2	38	2	162	

soovida“, kui nad ei kuulu lihtsalt miinimumi mitte saavutanud „nõrkade“ hulka. Rakendades neid kaalutlusi üliõpilaste liigitamiseks juba sügissemestri tulemuste põhjal üksi saame järgmise pildi: „häadeks“ tagajärgedeks võib tunnustada tulemuse 70 ületamist, „rahuldavaiks“ tagajärgedeks keskmise tulemuse 50—70, „peaagu rahuldavaiks“ tagajärgedeks keskmise tulemuse 40—50. „Nõrkadena“ on juba semestri lõpul sunnitud lahkuma need, kelle summa ei küüni 230 punktini, mis vastab keskmisele tulemusele 25,6. Ülejäänud kategooria, keskmise tulemusega 25,6—40 koosneb neist, kelle võimed „jätavad soovida“. 1. joonisel on kategooriate jaotuskohad punktide teljel

väikeste ringikeste abil ära tähendatud. Pilk joonisele näitab, et nõrkade ja soovida jätvate protsent on kohutavalt suur, hääde ja rahuldavate protsent on väike. Tuleb silmas pidada, et šansse praktikumi õiendamiseks kevadel on häädel, rahuldavail ja ühel osal peaaegu rahuldavaist. Teistel läheb stuumiaaasta tegelikult kaotsi.

Kontrolltööde põhjal kirjeldatud viisil hinnatud praktikantide edukust üliõpilaste liikide järgi näitab tabel VII. Läbipaistvama pildi saame, võttes absoluutarvude asemel protsentvahekorrad. Tabelist VIII on näha, mitu % igast liigist on häid, rahuldavaid jne., kusjuures pole enam vahet tehtud sugude ning teaduskonna osakondade vahel. Arvud selles tabelis on nõnda tasanud, et ridades esineks summana alati 100.

Tabel VIII.

L i i k	Head	Rahulda- vad	Peaaegu rahuld.	Jätavad soovida	Nõrgad	Kokku
Reaalharudest	10	14	11	46	19	100
Tehnikaharudest	4	—	23	50	23	100
Teistest harudest	1	7	14	40	38	100
Esmakordsed	7	9	17	34	33	100
Varem olnud	2	8	10	59	21	100
Alla 18 a.	—	—	—	100	—	100
18—20 a.	7	8	17	32	36	100
21—23 a.	5	9	12	45	29	100
Üle 23 a.	3	8	14	59	16	100
Kokku	5	9	14	44	28	100

Silmitsedes tabelit VIII veendume reaalharudest tulijate paremas edukuses. Lahtiseks jääb küsimus, kas see on tingitud koolist kaasatoodud suuremast teadmiste ja oskuste hulgast, või aga reaalharudes kasvatatud mentaliteedist. Silmas pidades praktikumis kasutatud õpetuseandmise viisi kaldun viimase arvamise poole.

Tabel VIII näitab veel, et „varem olnud“ üliõpilaste edukus on üldiselt umbes 2 korda väiksem esmakordselt tulnud üliõpilaste edukusest. Ligi $\frac{3}{5}$ varem olnuist kuulub kategooriasse „jätab soovida“. Nähtavasti on rõhulval enamusel võimatu ülikoolis ära õppida neid oskusi, mis oleks pidanud omandama juba keskkoolis, kuid mis seal millegi pärast on jäänud omandamata.

Oletades, et kõik „peaaegu rahuldavad“ suudavad kevadel praktikumi rahuldavalt õiendada, saame üldjoontes järgmise proportsiooni:

Esmakordselt sisseastunuist näitab küllaldasi võimeid 1 üliõpilane kolmest.

Varem olnud üliõpilastest omandab praktikumi kordamisel küllaldasi võimeid 1 üliõpilane viiest.

7. Kontrolltööde tulemuste hajumine. Mõne katse, näiteks kontrolltööde, puhul saadud arvuliste tulemuste hajumist mõõdetakse statistikas otstarbekohaselt nn. standard-hälbe abil, mille tähiseks on inglise kirjan-duses enamasti sümbol σ . Määrame iga tulemuse puhul tema erinevuse (hälbe) keskmisest tulemusest, tõstame selle hälbe ruutu, liidame kõik sel viisil saadud ruudud, jagame tulemuste arvuga, et saada hälbe ruudu kesk-mist väärtust, ning võtame viimsena saadud arvust ruutjuure; resultaat ongi siis tulemuste standard-hälve σ . Mida väiksemaks osutub σ , seda enam on katse tulemused kuhjatud keskmise tulemuse lähedusse; mida suurem on σ , seda rohkem laiali pillatud on üksikud tulemused. Kontrolltööde puhul näitaks väike σ väärtus osavõtjate enam-vähem ühtlast taset, suur σ väärtus aga taseme kõikumise suurt amplituudi. Teatavail eeldustel (kui nimelt sagedusjaotus on statistika terminoloogia järgi „normaalne“) peab 68% tule-mustest asuma vahemikus, mille piirid asetsevad tulemuste keskmisest väärtusest σ võrra ühele ja teisele poole. Kõne all olevate kontrolltööde puhul erineb jaotus üsna märgatavalt normaaljaotusest, nagu 1. joonis näitab; selle tõttu ei saa siin praegu mainitud väidet täie täpsusega rakendada. Esimeses lähenduses võib siiski oodata umbes 70% tulemustest ülalkirjeldatud vahe-mikus.

Praktikumis kirjutatud kontrolltööde keskmise saavutise standard-hälbeks σ osutub 17,5. Vahemik, mille piirid asetsevad σ võrra alla- ja ülespoole keskmise saavutise keskmisest 33,4, on järelikult vahemik 16—51; 1. joonisest võib ära lugeda, et sellesse vahemikku langeb umbes 75% üli-õpilastest (teoreetilise 68% asemel). Lähendus on järelikult vastuvõetav.

Arvutades tegelikult üksikute kontrolltööde puhul ilmsiks tulnud ha-jumisi, saame standard-hälvete jaoks suuremaid väärtusi. See on arusaadav, sest teooria järgi on oodata σ vähenemist, kui opereerida tulemustega, mis ise on keskmised suurused. Üksikute kontrolltööde standard-hälbeid saab arvutada kahel erineval põhimõttel: võib arvestada ainult tegelikult esitatud tööde arvu, — see annab „tegeliku“ σ ; võib aga ka arvestada igakord 162 osa-võtjat, lugedes puuduvate tööde hinnanguiks nullid, nagu see ju ka punktide summa määramisel on tehtud, — siis saame „kollektiivse“ σ . Samasugustel alustel võib määrata nii „tegeliku“ keskmise tulemuse, kui ka „kollektiivse“ keskmise tulemuse iga kontrolltöö puhul. Arvutuse resultaate näitab tabel IX. Keskmise saavutise puhul langevad „tegelikud“ ja „kollektiivsed“ arvud ühte, sest seal tuleb igal juhtumil opereerida 162 osavõtjaga.

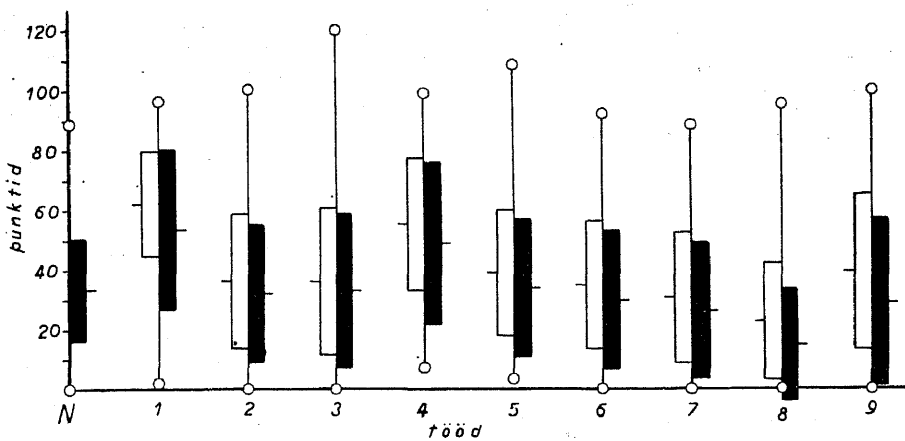
Tabel IX.

Töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Keskmine saavutis
Tegelik keskmine	61,6	36,5	36,3	55,5	38,9	35,2	30,8	21,4	39,4	33,4
Tegelik σ	17,8	21,4	25,0	22,1	21,1	21,4	22,0	19,6	26,1	17,5
Kollektiivne keskmine	53,3	32,2	32,9	48,6	34,1	29,8	26,3	15,1	28,7	33,4
Kollektiivne σ	26,8	23,3	26,0	27,6	23,5	23,4	23,0	19,1	28,4	17,5

Parema võrdluse kui tabel annab selles asjas 2. joonis, kus iga kontroll-töö puhul on näidatud väikese rõhtkriipsuga vasemalt „tegelik“, paremal „kollektiivne“ keskmine; ringikesed näitavad maksimaal- ja minimaaltule-

musi; vasempoolsete (valgete) ristkülikute pikkused ulatuvad tegeliku σ võrra keskmisest alla- ja ülespoole; parempoolseil (mustadel) ristkülikuil on sama tähendus kollektiivse σ puhul. N kohal esinevad võrdluseks andmed keskmise saavutise kohta.

2. joonis.

2. joonis näitab selgesti töö nr. 8 iseärasust. Tegelikult tuligi seda tööd juba enne arvulist analüüsi ebaõnnestunuks lugeda, sest tulemused olid üldises massis liiga puudulikud.

Suurim ühtlus üliõpilaste tasemes (kõige väiksem tegelik σ) tuleb ilmsiks töö nr. 1 puhul, mille teemaks oli algkooli aritmeetika. Tunduvalt suurema hajumise näitavad aga töö nr. 9 (trigonomeetriliste funktsioonide rakendused) ja töö nr. 3 (lineaarsed võrrandsüsteemid). Ülejäänud tööde hajumised on omavahel enam-vähem võrdsed. Ebasoovitavalt suures võimete erinevuses lineaarsete võrrandsüsteemide alal on vististi süüdi kool.

8. Korrelatsioone. Mitmekülgsest huvitav on küsimus, missugusel määral üksiku kontrolltöö tulemused on kooskõlas punktide summa näol saavutatud lõpptulemusega, või, mis sisuliselt sama, mil määral üksik kontrolltöö on kooskõlas keskmise saavutisega. Seda liiki küsimust saab kvantitatiivselt uurida nn. korrelatsioonikordajate abil. Korrelatsioonikordaja r arvutamine toimub erilise matemaatilise eeskirja järgi, mille juures ma siin ei peatu; arvutamiseprotseduur on üsna tülikas. On kordaja $r = 1$, siis ütleb see, et võrreldavad tulemuste read on täielikus kooskõlas selles mõttes, et see, kes ühe rea järgi osutub järjekorras paremaks, osutub ka teise reajärjekorras alati paremaks. On $r = -1$, siis on korrelatsioon samuti täieline, kuid suuna poolest vastupidine, nii, et ühes reas parem osutub alati teises reas halvemaks. On $r = 0$, siis pole üldse võimalik mingit kooskõla konstateerida: mõlemad järjestused on siis teineteisest täiesti sõltumatud. Asub r väärtus 0 ja +1 vahel, siis on samasuunaline kooskõla üldiselt olemas, kuigi mitte täieline; mida suurem on seejuures r , seda parem on üldine kooskõla, tervet kollektiivi silmas pidades. Analoogiline on pilt, kui r asub -1 ja 0 vahel, kuid kooskõla on siis vastassuunaline. On näiteks $r = 0,73$, siis võib kõnelda 73%-lisest kooskõlast ehk 73%-lisest korrelatsioonist.

Üksikute kontrolltööde tulemuste korrelatsioone keskmise saavutisega näitab tabel X, kus on jälle vahet tehtud „tegeliku“ ja „kollektiivse“ osavõtu vahel.

Tabel X.

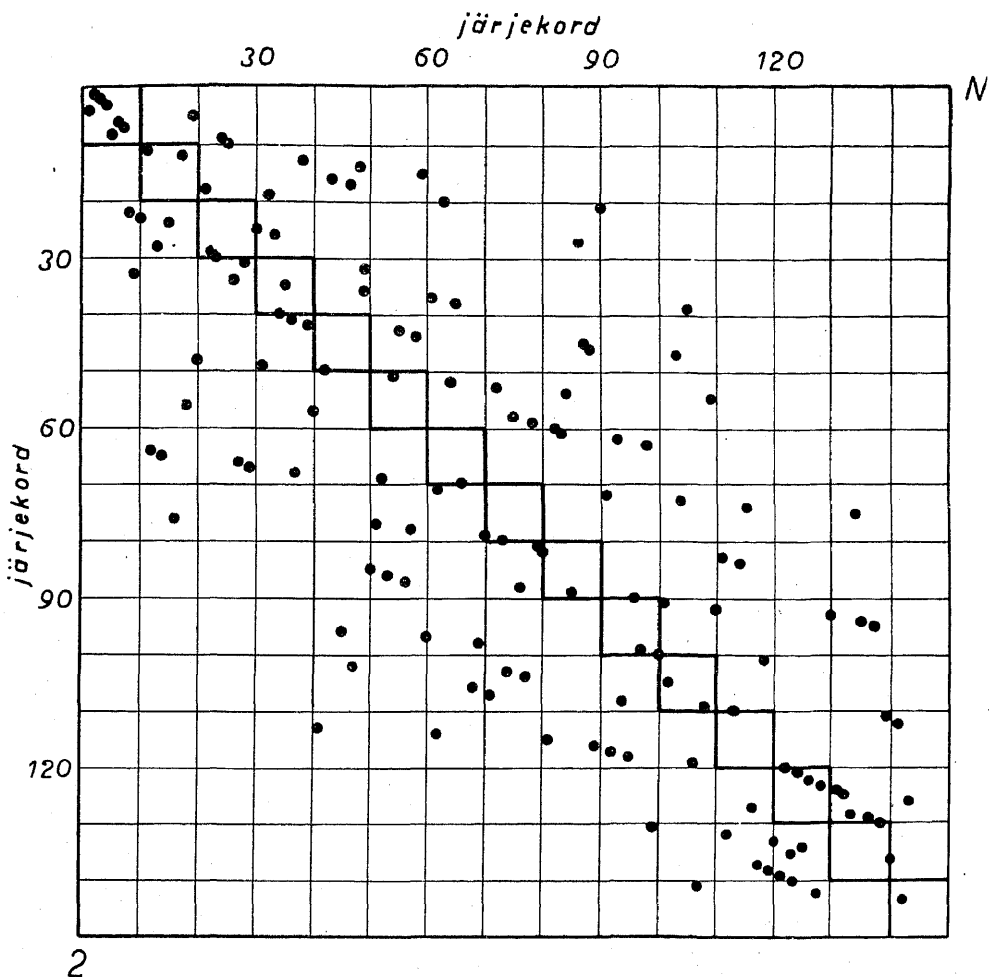
Korrelatsioon semestri lõpptulemusega.

Töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tegelik r	0,55	0,81	0,68	0,72	0,68	0,72	0,64	0,66	0,68
Kollektiivne r	0,47	0,77	0,72	0,78	0,76	0,78	0,71	0,69	0,75

Korrelatsioonid on siin muidugi kõik positiivsed; üldiselt on r väärtused üsna kõrged, seega kooskõlad üksiku kontrolltöö tulemuste ja semestri lõpptulemuse vahel rahuldavad. Erandi moodustab töö nr. 1 oma kõigest umbes 50%-se korrelatsiooniga. Tuleb järeldada, et algkooli aritmeetika pole kõlblik katsepala matemaatilise andekuse mõõtmiseks praktikumis. Töö nr. 1 üksikutulemuste lähem vaatlus selgitabki selle esialgu pisut võõristava asjaolu põhjuse: andekust mõnel alal saab määrata ikkagi ainult küllalt raskete katsumiste järele; muutub katse liiga kergeks, siis kaovad teravad piirid tugevamate ja nõrgemate vahel.

Parima kooskõla semestri lõpptulemustega näitab üllataval kombel töö nr. 2 — tehted ratsionaalsete tähtvaldistega. Selle töö keskmine tulemus on liiga madal selleks, et lihtsalt oma absoluutsuurusega domineerivalt mõjutada lõpptulemust (vt. 2. joonis). Tõsi küll, töö nr. 2 kuulub algebrasse, ja lõpptulemuses on komponendil „algebra“ absoluutne ülekaal: tööd algebrast andsid kokku 27510 punkti ehk 56% punktide koguarvust, tööd trigonomeetriast kokku 12612 punkti ehk 26%, tööd aritmeetikast 8629 punkti ehk 18%. Kuid see ei selgita veel, miks just töö nr. 2 oma 5302 punktiga kogusummas, ja mitte töö nr. 4 (logaritmid) oma 7926 punktiga on maksimaalses kooskõlas lõpptulemusega. Peab vist tunnistama, et nähtavasti ikkagi oskus opereerida ratsionaalsete tähtvaldistega on sisuliselt arvutamismõimete tundeliseks näitajaks; see mõte on ju ka psühholoogiliste kaalutluste põhjal vastuvõetav. Igatahes peab siin ilmsiks tulnud tõsiasi väärikalt hindama tulevikus, näiteks võistluskatsete korraldamisel.

Tuleb aga hoiatada illusoorsete kujutelmade eest „kõrgete“ korrelatsioonikordajate puhul. Korrelatsioon 81% näib arvuliselt õige suur olevat; kuid moodustades töö nr. 2 ja keskmise saavutise kooskõla diagrammi, saame 3. joonisel kujutatud pildi. Seal esitab iga must täpp ühe kindla üliõpilase asukoha järjestuses, nimelt keskmise saavutise järgi, kui lugeda täppe vasemalt paremale poole (märgi „N“ suunas), ja töö nr. 2 tulemuste järgi, kui lugeda täppe ülalt allapoole (märgi „2“ suunas). Nii näiteks on 3. joonisel näha, et üliõpilane, kes keskmise saavutise (s.t. lõpptulemuste) järgi omandab järjekorra numbrina 30, osutub töö nr. 2 tulemuste põhjal järjekorras 25-ks. Täieliku kooskõla puhul ($r=1$) oleksid kõigi üliõpilaste puhul mõlemad järjekorra numbrid pidanud alati ühtuma; joonisel oleksid siis kõik täpid asetsenud ühel sirgel joonel, nimelt diagonaalil, mis vasempoolsest ülemisest nurgast viib parempoolsesse alumisse nurka. 3. joonisel on aga

3. joonis.

võimalikult ainult konstateerida üldist täppide tendentsi asetseta diagonaali läheduses; mida suurem oleks r , seda selgemini tuleks see tendents nähtavale. Käesoleval juhtumil, kus r on 81%, esineb ikkagi veel küllalt suur arv diagonaalist kaugele jäänud täppe. Kui töö nr. 2 oleks olnud vastuvõtmiseks korraldatud võistluseksam, siis nende kaugete täppidega kujutatud üliõpilaste kohta tehtud otsused oleksid olnud individuaalselt valusasti ebaõiglased, kuigi kollektiivi kohta tervikuna korrelatsioonikordaja on niivõrd kõrge, et vaevalt on loota tema ületamist. See näitab, et võistluseksamid sissepääsmiseks on ikkagi ainult hädaabinõud; neist hoiduda saab siis, kui koolis aset leidnud selektsioon on olnud küllalt õiglane ning järjekindel.

Kõrget korrelatsiooni lõpptulemustega näitavad veel tööd nr.nr. 4 ja 6; seda oli oodata.

Palju lõdvemad on korrelatsioonid üksikute kontrolltööde tulemuste puhul omavahel, nagu näha tabelist XI tööde paaride 1—2, 2—3 jne. kohta. Ühtluse mõttes on siin igal pool määratud ainuüksi „kollektiivne“ r .

Tabel XI.

Korrelatsioon kahe teine teisele järgneva töö tulemuste vahel.

Tööd nr.nr.	1 / 2	2 / 3	3 / 4	4 / 5	5 / 6	6 / 7	7 / 8	8 / 9
Kollektiivne <i>r</i>	0,49	0,56	0,48	0,61	0,54	0,56	0,40	0,59

Tabel XI näitab, kuivõrd riskantne on näiteks tulemuste järgi lineaarvõrrandite alal ennustada tulemusi logaritmidel alal; korrelatsioon tööde nr.nr. 3 ja 4 vahel moodustab kõigest 48%!

Kui võtta mitte üksiku töö, vaid tööde seeria tulemuste summa ning võrrelda seda semestri lõpptulemusega, siis on muidugi korrelatsioon õige suur, niipea kui seeria tulemus oma absoluutsuurusega hakkab tunduvalt mõjutama lõpptulemust. Tabelis XII on toodud kollektiivse *r* väärtused semestri lõpptulemuse ja üksikuil momentidel saavutatud punktide summa vahel. Võrdlus tabeliga X näitab, et kahe esimese töö summa on lõpptulemusega halvemas korrelatsioonis kui teine töö üksinda. See asjaolu kinnitab veel kord, et töö nr. 1 mõjustas selektsiooni segavalt, olles liiga kerge ja sellega nõrkadele kasulik.

Tabel XII.

Korrelatsioon seeria ja semestri lõpptulemuste vahel.

Summa kuni töö nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kollektiivne <i>r</i>	0,47	0,70	0,82	0,90	0,94	0,97	0,98	0,99	1,00

Tabelist XII võib veel välja lugeda, et selektsiooni teostamisel pole mõtet tööde arvu väga suureks tõsta. Seitsme esimese töö summa on juba niivõrd häas kooskõlas 9 töö tulemusega, et võib rahulikult asuda otsuse tegemisele. Iseasi on muidugi kontrolltöö tähtsus harjutusena üliõpilasele.

Tulevane tehnika-teaduskond ei pääse lähemas tulevikus vist võistluskatsete korraldamisest üliõpilaste vastuvõtmisel. Käesolevast uurimusest järgneb, et võistluskatsete tulemused võivad osutada vägagi puudulikeks, kui katsete palad ei ole õnnelikult valitud. Ka kohaselt valitud palade juures on, nagu 3. joonis näitas, eksitsuste tegemine individuaalseil juhtumel mõõdapääsmatu, kui katsete arv on väike. Mõlema poole huvides oleks seepärast siin suurem katsete arv (umbes 5—6), kuid seda on vist tehnilistel põhjustel raske teostada. Jääb loota, et gümnaasiumi enda piirides toimuv kohane selektsioon aitab raskuste võitmisele kaasa.

Tartus, detsember 1934.

Tööstuslik naiskutsekool reformimisel.

Anni Varma.

Eesti tööstusliku kutsekooli iga on keskmiselt kümme aastat. See on koolide eas lühike aeg selleks, et näha täiel määral töötulemusi, kuigi kutsekoolide lõpetajate töö on leidnud väärtuslikuks hindamist suurtes hulkades ja koolide lõpetajad on otsitavad tööjõud mitmelgi alal.

Eesti Vabariigi algaastail pandi alus tööstuslikkudele kutsekoolidele, suunates kasvavaid noori üldhariduse kõrval kutsehariduse teedele — tööstuslikkudele aladele. Tol ajal oldi arvamusel, et iga neiu või noormees, kes vaevu on lõpetanud kuueklassilise algkooli või kes keskkoolis osutub „andevaeseks“, on sobiv kutsekooli õpilaseks, sest kutsekoolis õpib ta ikka midagi, mis elus tarvis. Nii mõistsid küsimust ka lastevanemad. Nad püüdsid suruda oma lapsi tööstuslikku kutsekooli, kui nende lapsed ei saanud keskkoolis õppimist jätkata andekuse või huvi puudusel. Kaugel, väga kaugel oldi tööstusliku kutsekooli sisulise külje hindamisest, selle õpetus- ja kasvatustöö tähtsuse mõistmisest. Vähe vastutust võttis endale kooli ülalpidaja tööstusliku kutsekooli lõpetaja tuleviku eest pärast kooli lõpetamist, sest kooli ülalpidaja arvates pidi selle eest hoolitsema kool ise. Kes teab, vahest oli see tööstusliku kutsekooli arendamiseks ja arenemiseks vajalik pingutus, tarvisminev sisemise jõu kasvatus, sest mida rohkem tööstuslik kutsekool hoolitses õpilaste tuleviku eest, seda elulähedamaks kujunes kool, seda suuremaks kujunesid aga ka kooli nõuded õpilaste võimete suhtes ja seda paremini ettevalmistatud õpilasi saatis kutsekool ellu.

Igatahes hakkas tööstuslik kutsekool paratamatult nõudma suuremat eluõigust või võrdset õigust üldharidusliku kooli kõrval, näidates nii oma õppetöö ja korraldusega kui ka ettevalmistusega, et ta suudab ja tahab seista kõrvu üldharidusliku kooliga ja veel rohkemgi. Kui tööstusliku kutsekooli asutajad ja ülalpidajad esimeses järjekorras pidasid silmas noorte suundamist üldhariduslikelt radadelt kutsehariduse allikaile, siis kooli ülesandeks jäi valmistada õpilasi ette kõige mitmekesisemal kujul oma erialal. Varustada õpilasi suure oskuste pagasiga, kuid oskuste õpetamise kõrval anda ka teadmisi, sai kutsekooli tegelaste peres probleemiks, mis pole veel täit lahenemist leidnud tosin aastate kestel. Ühelt poolt ollakse arvamusel, et tööstuslikes kutsekoolides või kodumajanduskoolides tuleb õpetada hulgaliselt mitmesuguseid oskusaineid ja nende kõrval tunduval määral teoreetilisi aineid, olles veendunud, et õpilased lühikesel ajavahemikul omandavad oskusi ja laialdasi teadmisi. Sellisel põhimõttel töötavad eranditult kodumajanduskoolid ja täienduskoolid maal ja linnas. Mõni aeg tagasi talitas oskusainete suhtes samuti teatud osakondades ka enamik tööstuslike naiskutsekooli linnades. Teiselt poolt püütakse õpilasi valmistada ette kitsal erialal nõnda, et õpitud töö võimaldaks elatamist, et valitud tööalal leiduks kvalifitseeritud töötajaid. On loomulik, et korraliku süsteemikindla ja põhjaliku ettevalmistuse peaksid saama oma erialadel ka need, keda kutsutakse koolipõld — õpetajakutse. Vähesed kutsekoolid on kujunenud sellisteks, kus õpilasi pidevalt ette valmistatakse kitsal erialal. Kuigi mõnel juhtumil arusaadav on kahe ja kolme eriala nõudmine õpetajakutse kandidaadilt — lähedes kodumajandus- ja täienduskooli seisukohalt (kahele õpetajale ei jätkuks tunde erialadel), — siis ometi ei peaks tööstuskool oma tööd korral-

dama ja oma nõudeid seadma täiendus- ja kodumajanduskoolide vajaduse seisukohast. Või kui see osutus tarvilikuks õpetajate ettevalmistuseks, siis oleks küll pidanud nõudma kahe eriala osakonna lõpetamist — kumbagis normaalõppeaja ulatuses.

Tööstusliku kutsekooli ülesandeks ei ole kunagi olnud valmistada ette õpetajaid, kui mitte arvestada kaht-kolme aastat kutsekoolide loomisajajärgus. Tegelikult on naiskutsekool pidanud andma õppejõude nii kõigile tööstuslikele naiskutsekoolidele kui ka täienduskoolidele, osalt ka kodumajanduskoolidele, ja annab neid ka tänapäev. Selline olukord, kus kooli ülesandeks on tööõpetamine, tegelikult aga nõutakse õpetajaid ja instruktoreid, kes peavad hästi tundma üht ala ja selle kõrval veel teist ja kolmandat, pole loomulik. Inimese võimed on piiratud sellelt, mida ta saab õppida määratud ajavahemikus, mida mitte. Piiratud on need eriti alles kasvavas eas olevail õpilastel, kes tänapäev astuvad kutsekoolidesse 13—14 aasta vanuses. Meil on oldud arvamusel, et praktilised õppeained — oskused on õpitavad mõne kuuga või ühe-kahe aastaga. Veendumust, et lühikese ajaga saab õppida mitut eriala, on kandnud endas lastevanemad, on kandnud õpilased enne kooli astumist. Muidu poleks kuulda sageli korduvaid soove, kas ei saaks mitte õppida paralleelselt mitut eriala. Koolis selgub mõne nädala ja kuuga õpilasele õppematerjali laius ja ulatus, ja siis leidub harva neid, kes soovivad õppeaja lühendamist, küll aga vastupidi, soovitakse õppeaja pikendamist.

Kutseoskuse osakonna loomisega Haridus- ja sotsiaalministeeriumis tekib päevakorraks kutsekoolide ümberkorraldamise küsimus. Olenevalt keskkooli reformist peab kogu kutsehariduse süsteem täienema, peab tervikulisena olema uues haridussüsteemis, peab jõulisena tunduma üldhariduslikele ürituste kõrval ja peab kõigiti vastama kiires tempos areneva aja nõudeile. Tööstuslikud koolid ja kodumajanduskoolid muudetakse sellisteks, kus oskuste omandamise kõrval võimaldatakse teoreetiliste teadmiste omandamist. Viimasest asjaolust tingitult on kutsekoolist edasi liikumine võimalik samuti kui üldhariduslikest koolidest. Sellega tahetakse kutsekooli õppeaastate arvugi tõsta neljani ja neile koolidele ehitada kõrgemad kutsekoolid.

Nii on uues kutsehariduse süsteemis ette nähtud alama- ja kõrgemaastmelised kutsekoolid ehk algkoolile ehitatavad keskkutsekoolid ja nendele või üldhariduslikule keskkoolile baseeruvad kõrgemad kutsekoolid, mida võiks nimetada kolledžiteks. Keskkutsekool oleks nelja-aastane, kolledž kolmeaastane.

Kesk- ja keskkutsekooli lõpetajail oleks võimalik oma õpinguid jätkata kolledžis, kusjuures kolledžis esimesel aastal rõhutatakse keskkutsekoolist tulijaile teoreetiliste ainete õppimist, üldhariduslikest keskkoolidest tulijaile aga oskusainete õppimist. Järelikult õpetatakse nii keskkutsekoolis kui ka kolledžis teoreetilisi aineid, nagu need vajalikud kutsekooli seisukohalt. Siia kuuluvad need teoreetilised ained, mida õpetatakse üldhariduslikes õppeasutustes, kuid tunduvate kärpimistega või valitud osadega, mis seoses on kutsekoolis õpetatavate oskusainetega.

Ka tööstuslikust kolledžist oleks edasiliikumine võimalik kas pedagoogiumisse õpetajakutse saamise otstarbel erialade järgi või mõnesse kõrgema õppeasutuse osakonda, kas või õpetajakutse saamise otstarbel siingi. Liikumine kutsekoolis on ülitarvilik, pidades silmas noorte õpilaste arengut ja huvi muutumist teatavas ajavahemikus. On sagedane nähe, et õpilane

astub kutsekooli vastavasse osakonda, ilma et tal vähematki huvi või kalduvust oleks valitud tööala kohta, kuigi ta oma ülesanded täidab rahuldavalt. Sellist õpilast uuesti suunata teisele alale pole kunagi hilja, pealegi kui õpilane vaid vanemate või hooldajate tahtmisel või ka mõnel muul põhjusel on astunud kutsekooli. Hariduse korraldamisega tuleb ja peabki püüdma, et õpilased ei jääks pooliku haridusega, poolikult ettevalmistatuks elule ja oma kutsele.

Tööstuslike kutsekoolide reformimise suurim ja põhjapanevaim tähtsus seisab küll kutsehariduse väärtuse ümberhindamises nii koolitegelaste ja lastevanemate kui ka eemalseisjate kodanike poolt. Tööstuslik kutsekool ja kolledž tuleb asetada ühele tasemele vastavate üldhariduslike asutustega vormiliselt ja õiguslikult. Aga kuidas sisult?

Kavatsetava uue keskkutsekooli õpilane on kooli lõpetamisel vanem kui praeguse kutsekooli lõpetaja, kuna temalt nõutav õppeaeg kestab pärast kuueklassilist algkooli neli aastat. Kuigi osa õppeajast on määratud teoreetiliste õppeainete tundideks, milledest enamik langeb esimesele õppeaastale, siis keskkutsekooli nelja-aastaseks muutmine võimaldab õpilasel paremini seedida õpitavaid aineid ning nendesse süveneda. Pealegi näeb tööstuslik keskkutsekool ette märksa suurema nädalatundide arvu kui üldhariduslik keskkool. Tuleb loomulikult vältida rohkem kui ühe praktilise ala õpetamist, vastasel korral muutub õppimine pinnaliseks. Pikem õppeaeg ja suurem õppetundide koguarv, kõrgem õpilaste vanus lõpetamisel ja vaba liikumise võimalus soodustab ja tagab hästi ettevalmistatud lõpetajaid, kellele võib julgesti välja anda õppinud tööliste kutsetunnistuse ja kes võivad ka tõesti õppinult asuda valitud tööaladele. Seepärast on tervitatavad Haridus- ja sotsiaalministeeriumi kutseoskuse osakonna üritused nelja-aastase kursusega keskkutsekooli loomistöös — seda enam, et keskkutsekoolide kõrval jäävad töötama kahe- ja kolme-aastased kutsekoolid, kuigi kitsamate õigustega.

Mis puutub tööstuslikku kolledžisse, siis osutub selle loomine keeruliseks seetõttu, et ministeeriumi skeem näeb kolledžisse astujaid paralleelselt keskkutsekoolist ja üldhariduslikust keskkoolist. Viimased pole üldse õppinud oskusaineid, milline asjaolu teeb neile raskusi. Ka toob gümnaasiumile vastav osaline materjal õpitavale palju lisa. Sellega on vähe kolmeaastasest kursusest, et lõpetada kolledž vastava oskuslike ja teoreetiliste ainetega. Teiselt poolt on keskkutsekoolist tulijad hästi ette valmistatud oskusainetes, vähem küll teoreetilistes, eriti võõrkeeltes. Viimane asjaolu teeb, et raske on ühtlustada neist mõlemaist õppeasutust kooli astujaid, kuigi esimese aasta õppekursus kummaski on painduv. Ei ole kahtlust, et nõrgemini ettevalmistanuiks jäävad üldhariduslikuist keskkoolist tulijad. Võib olla saab seda puudust kõrvaldada vastava praktika nõudmisega või vajaduse puhul eelkursuse korraldamisega.

Kolledži ellukutsumise mõte on aja- ning nõuetekohane — seda enam, et kolledžeid naiste kutsealadel kavatakse luua esialgu üks-kaks üle maa. Sellest jätkub kahtlemata. Kolledži loomisega laheneb ka kutsekooli õpetajate ettevalmistamise küsimus, toimuigu see siis kas pedagoogiumi või ülikooli kaudu, kuna kutsekoolist tulijail uue korralduse järgi on olemas küllaldaselt soliidne oskuslik ettevalmistus.

Keskkoolist tulnud kolledži lõpetajad omandavad samuti õppinud tööliste kutse, nagu seda omavad keskkutsekooli lõpetajad, ja mõneajalise

praktiseerimise järgi ka meistrikutse oma erialadel. Kolledži kõrval on võimalik avada meistriklass, kui selline osutub vajalikuks. Ei ole mingit kahtlust, et sellisesse kooli leidub õpilasi. Kui vana korralduse juures mõnes kutsekoolis 50% ja rohkemgi kooliastujaist on keskkooli haridusega, teised isegi ülikooli lõpetanud, siis on nende õppimine kestnud 15—19 aastat. Uue korralduse järgi kestaks õppimine normaalselt 13—15 aastat, ning õpilane oleks täiel määral ette valmistatud elule ja valitud kutsele või tööalale.

Kutselaadilise koolitüübi ülalpidamine on kulukas, eriti siis, kui kolledž kujuneks eraldi keskkutsekoolist, sest õpilaste arv oskusainete tundides ei saa ületada 20—24, selle juures iga kool nõuaks head ja kulukat õppevahendite kogu. Kui kolledž asutada mõne keskkutsekooli juurde, siis on õppevahendid samuti kui õppeklassid või töökojad ühiselt kasutada, millega võib saavutada suuremat kokkuhoidu, kui see eemalseisjale esialgu paistab.

Kõigest öeldust selgub, et uus korraldus on edustarbekohane, kuna see avab tee kutseharidusele keskkooli lõpetajaile ja edasipääsu keskkutsekooli lõpetajaile ning tõstab oskuste nivoo. Tuleb ainult soovida, et uus korraldus astuks kiiremini ellu, et kutsehariduse saajad leiaksid kindlamat pinda oma tegevusväljal. Ses lootuses astume uude aastasse.

Algkoolid 1933/34. õ/a.

Statistiline ülevaade.

A. Lepp.

Koolide arv. 1933/34. õ/a. lõpul töötas üle riigi avalikke algkooli 1218, neist maal 1106 ja linnus 112. Eraalgkooli oli 25 — linnus 20, maal 5. Üldse on algkoolide arv aasta jooksul vähenenud 10 võrra — 1253-lt 1932/33. õ/a. 1243-le 1933/34. õ/a.

Klasside arv. Klasside üldarv on eelmise õ/a. võrreldes suurenenud 36 võrra ja seda peamiselt V—VI kl. arvel. Üldse oli 1933/34. õ/a. üle riigi klasse (õ/a.) 6664: I — 1196, II — 1190, III — 1223, IV — 1173, V — 973 ja VI — 909 (1932/33. õ/a. 6628).

Klassikomplektid. Klassikomplektide arv on kahel viimasel aastal peaaegu muutusetta: 1933/34 — 3397, 1932/33 — 3410. Õpilaste arvu vastava tõusu tõttu on klassikomplekti keskm. koormus maal tõusnud 1 punkti võrra (33, 1932/33. õ/a. — 32), linnus püsib endisel tasemel (36). Klassikomplekt peaks normaalselt koosnema ühe õppeaasta õpilasist. Meie oludes on see teostatav vaid linnus, kuigi ka seal 1933/34. õ/a. veel ümmarguselt $\frac{1}{8}$ klassikompl. koosnes kahest ja enam õppeaastast. Maal aga töötab enamik õpetajaist (umbes $\frac{3}{4}$) alaliselt 2—3 õppeaastaga. Ka neljast õppeaastast koosnevaid kl.-kompl. leidub veel kõigis maades.

Kl.-kompl. koostise erinevust linnus ja maal selgitab järgnev võrdlus:

	Linnus		Maal		Kokku	
	1933/34	1932/33	1933/34	1932/33	1933/34	1932/33
1 õ/a.	88,4	89,6	20,0	20,0	35,5	35,7
2 „	8,2	8,2	46,6	48,1	37,9	39,1
3 „	3,0	1,9	27,4	26,1	21,9	20,6
4 „	0,3	0,3	5,6	5,2	4,4	4,1
5 „	0,1	—	0,3	0,5	0,3	0,4
6 „	—	—	0,1	0,1	0,0	0,1
Kokku { %	100	100	100	100	100	100
{ arv	769	770	2628	2640	3397	3410

Õpilaste arv. Õpilasi oli 1933/34. õ/a. algkooles üldse 115291, neist maakooles 76% (1932/33. õ/a. 75,8%), linnakooles 24% (24,2%). Eelmise õ/a. võrreldes on õpilaste arv üleriiklikult kasvanud vanemate — IV, V, VI — klasside arvel 2305 (+2%) võrra. I klassis oli 1933/34 õ/a. õpilasi (sulgudes eelmise õ/a. arvud): 21201 (21442), II kl. 21075 (21759), III kl. 21621 (21973), IV kl. 21132 (19946), V kl. 17971 (16096), VI kl. 12391 (11770). Ühe klassi (õppeaasta) peale tuli 1933/34. õ/a. õpilasi keskm. linnus 31 (eelmisel õ/a. 32), maal 15 (15), üle riigi 17 (17).

Õpilaste sugu. Õpilaste sooline koostis üle riigi — poeglapsi 51,3%, tütarlapsi 48,7% — on jäänud 1933/34. õ/a., võrreldes 1932/33. õ/a., endiseks.

Õpilaste vanus. 8—14 a. vanuserühma kuulus 1933/34 õ/a. 94,4% õpilasist — linnus 93,6%, maal 94,7%. Kuni 8 a. vanuseid oli 1933/34. õ/a. linnus 2,7%, maal 0,9%, üle riigi 1,4% õpilaste üldarvust. 15 a. ja vanemad moodustasid õpilaste arvust 4,2% — linnus 3,7%, maal 4,4%. Võrreldes 1928/29. õ/a. (5 a. tagasi) on 8—14 a. normaalvanuserühm kasvanud mõlema äärmuse (7 a. ja nooremad + 15 a. ja vanemad) arvel 2% võrra.

Koolikohustus. Linnus jäi 1933/34. õ/a. õpetuseta keskm. 0,8% koolikohustuse alla kuuluvaist lapsed. Maal on see protsent märksa suurem: ilma Petserimaata 1,8, ühes Petserimaaga 2,6 (Petserimaa protsent on rekordiline — 10).

Õpilaste rahvus ja kodakondsus. Õpilaste nimkirjas seisis vaadeldaval õ/a. üldse (aasta läbikäigu arv) üle riigi 116059 õpilast, neist Eesti kodanikke 114923.

Eesti kodanike hulgas oli rahvuselt eestlasi 87,9%, muulasi 12,1% (neist venelasi 9,3%, sakslasi 1,2%). Välismaalasi oli algkooles 1933/34. õ/a. 1136. Õpivad nad peaauglikult linnus, moodustades seal ümmarguselt 3% õpilaste üldarvust. Kuuluvad peamiselt vene rahvusse, enamik neist kodakondsuseta (end. Vene kodanikud).

Õppekeel. Algkooli õpilasist õppis 1933/34. õ/a. (aasta läbikäigu arvud) eesti- ja muukeelseis kooles: eesti õppekeelega kooles — 100767 (86,8%), eesti-vene 1879, eestirootsi 489, eesti-läti 43, eesti-soome 107, vene 9909 (8,5%), vene-läti 111, saksa 1692 (1,5%), rootsi 625, läti 166, soome 19, juudi-heebrea 252.

Eesti õppekeelega kooles moodustavad eestlased 5 viimase aasta jooksul 98,8% õpilaste üldarvust. Vene õppekeelega kooles oli 1933/34. õ/a. eestlasi 1,3%, saksa — 1%.

Õpilaste päritolu. Linna algkooles õppis 1933/34. õ/a. oma linna lapsi 94%, lapsi omast maakonnast — 4,5% ja päritoluga mujalt 1,5%.

Maa algkooles oli oma valla lapsi suhteliselt peaaegu sama palju kui linna kooles oma linna lapsi — nimelt 92,4%, lapsi võõrast vallast 6,4% ja päritoluga mujalt 1,2%.

Alevi kooles oli 1933/34. õ/a. õpilasi päritoluga omast alevist 85,3%, omast maakonnast 14,3%, mujalt 0,4%.

Õpilaste koostise moodustumine. Eelmisest aastast pärit õpilased moodustavad 1933/34. õ/a. algkoolide õpilaste koostises 77,6%, õppeaasta jooksul kooli astunud — 22,4%. Uute õpilaste arv on võrreldes eelmise õ/a. langenud 24%-lt 22,4%-le, kuna tõusnud on vastavalt eelmisest õ/a. pärit vanade õpilaste arv: klassist klassi üle viidud — 63,5% pealt 64,7% peale ja samasse klassi istumajäänud — 12,5%-lt 12,9%-le.

Kirjaoskamata kooliastujad. Analfabeete — ei oska lugeda ega kirjutada — oli algkooli I klassi astujate hulgas 1933/34. õ/a. 45,8% — maal 45%, linnus 48,6%.

Õppetöö korralikkus. Õppetöö korralikkus, võrreldes eelmise õ/a., on 1933/34. õ/a. paranenud nii maa- kui linnakooles: vähenenud on puudumispäevade, samuti ka sügisel hiljem kooli ilmunute arv. Õppetegevuse lõpul varem lahkunute arv on veidi tõusnud (7,7%, eelmisel õ/a. 7%).

Puudumiste tõttu kaotas 1933/34. õ/a. iga õpilane keskmiselt 13,5 päeva (1932/33. õ/a. 14,7) — linnakooles 12,4 p. (eelmisel õ/a. 13,8), maakooles 13,9 p. (15,0).

Õpilaste edasijõudmine. Õpilaste edasijõudmine on vaadeldaval õppeaastal, lõpetanute kevadist arvu aluseks võttes, tunduvalt langenud nii maal kui linnus: 1932/33. õ/a. oli üle riigi klassikursuse lõpetanuid 82,7% (maal 82,3%, linnus 84%), 1933/34. õ/a. — 79,5% (maal 79,5%, linnus 79,4%). Tagasimineku on sündinud algkooli vanemate — IV, V, VI — klasside arvel ja on tingitud peamiselt sellest, et alates 1934. a. kevadest (HSM määrus 10. II 1934. a., RT 14 — 1934) võib puudulikuks hinnatud aineis määrata õppeülesanded mitte ainult algkooli lõpuklassi (VI kl.) õpilastele nagu varem, vaid ka IV ja V klassi õpilastele. Selle korralduse tulemusena on õppeülesannete saajate arv järsku tõusnud IV klassis 0,3% pealt 1932/33. õ/a. 8% peale 1933/34. õ/a., V kl. 0,4% pealt 9,9% peale ja VI kl. 8%-lt 11%-le.

Sama klassi teiseks aastaks jäänute arv pole muutunud, püsib endiselt 16% lähedal (1933/34. õ/a. 15,9%, 1932/33 — 16,2%).

Algkooli tulud. Algkooli tulud koosnevad peamiselt riigi ja omavalitsuse toetustest. Kuna suurema osa aval. algkoolide õppejõudude palgast maksab riik, on algkooli tuludes riigi toetussummade osatähtsus esikohal:

	Riigisummad	Omaval. s.	Muud tulud	%	Kokku	
					Kr.	
1933/34	64,5%	30,8%	4,7%	100	5 901 753	
1932/33	64,4 „	31,3 „	4,3 „	100	6 434 919	
1931/32	62,2 „	33,2 „	4,6 „	100	7 212 242	

Algkooli kulud. Algkooli kuludes moodustavad palgad $\frac{3}{4}$, kõik muud kulud kokku $\frac{1}{4}$. Viimase aasta jooksul on algkooli kulud üle riigi vähenenud Kr. 541235 ehk 8,4% võrra.

Kulu:	1933/34	1932/33	Vähenedmine	
	Kr.	Kr.	Kr.	%
Maakooles	4 061 708	4 486 268	424 560	9,5
Linnakooles	1 824 146	1 940 821	116 675	6,0
Üle riigi	5 885 854	6 427 089	541 235	8,4

Kokkuhoid on saavutatud peamiselt õpetajate palkade (65%) ja majanduskulude (31,6%) arvel:

	Kr.	%
1. Õpetajate palkade arvel	352 000	65,0
2. Teenijate „ „	13 000	2,4
3. Majanduskulude arvel (ka inventari murets. ja majade parand.)	171 000	31,6
4. Õppevahendite muretsemise arvel	1 000	0,2
5. Õpilaste toetuse arvel	2 000	0,4
6. Mitmesuguste muude kulude arvel	2 000	0,4
Kokku	541 000	100

Kulude kokkutõmbamine, ühenduses õpilaste arvu tõusuga, on ümmarguselt 10% võrra vähendanud ka kulu 1 õpilasele: kulutati 1 õpilase peale 1932/33. õ/a. 57,5 kr. (maakooles 52,6 kr., linnakooles 73,3 kr.), 1933/34. õ/a. 51,6 kr. (maakooles 46,6 kr., linnakooles 68,2 kr.).

Algkooli õpetajad. Õpetajaid oli 1933/34. õ/a. alul maakooles kooli nimekirjade järgi üle riigi 3919 (maakooles 2723, linnakooles 1196), eelmisel õ/a. 3917 (maal 2721, linnus 1196). Kvaliteedilt paraneb õpetajaskond järjekindlalt nii maa- kui linnakooles. Kutsega õpetajaid on maal rohkem kui linnus:

	1933/34.	1932/33	1931/32	1930/31	1929/30
Linnades	91,1%	89,8%	87,2%	86,3%	86,6%
Maakooles	96,8 „	96,4 „	95,4 „	93,3 „	92,4 „
Üle riigi	95,0 „	94,4 „	92,9 „	91,2 „	90,7 „

3919 õpetajast (1944 meest, 1975 naist) töötas 1932/34. õ/a. ainult ühes koolis 88,2% — maal 97,0%, linnus 68,2%, mitmes koolis 11,8% — maal 3,0%, linnus 31,8%.

Mitmes koolis töötajad esinevad korduvalt ka mitme kooli nimekirjas, suurendades seega õpetajate tõelist arvu. 1930/31. õ/a. toimitud õpetajaskonna koostise eriuurimuse andmeil oli õpetajaid tegelikult vähem kui näitavad kokkuvõtted koolide järgi: linnus 25,6%, maal 1,6%. Kuna viimase 3 a. jooksul õpetajate üldarv koolide järgi on muutunud õige vähe (1930/31. õ/a. 3946, 1933/34 — 3919) võiks õpetajate tegeliku arvu leidmiseks neid protsendi määrasid praktiliselt kasutada ka 1933/34. õ/a. kohta.

Üldandmed algkoolide kohta 1933/34 õ/a.

	Koolide arv	Klasside arv	Klassikomplek- tide arv	Õpilaste arv			Õpetajate arv	Kulutatud koolide üllal- pidamiseks (kr)	Keskmiselt kulutati 1 õpi- lase peale (kr)
				P.	T.	Kokku			
Linnades	132	888	769	14089	13625	27714	1196	1 824 146	68,2
Tallinn	41	312	280	5219	5058	10277	449	724 654	75,3
Haapsalu	3	17	13	220	227	447	20	29 049	65,0
Kuressaare	5	22	14	259	219	478	30	25 148	52,6
Narva	12	88	68	1241	1172	2413	96	148 146	61,4
Nõmme	5	37	34	711	633	1344	43	74 584	55,5
Paide	2	16	12	169	168	337	23	29 475	81,9
Paldiski	1	6	5	80	84	164	7	10 778	65,7
Petseri	2	12	12	268	243	511	14	26 933	52,7
Pärnu	11	64	54	956	988	1944	79	118 518	61,0
Põltsamaa	2	8	8	169	138	307	18	16 072	52,4
Rakvere	7	35	26	486	454	940	43	54 722	60,2
Tapa	1	12	12	218	178	396	14	22 226	56,1
Tartu	21	143	135	2379	2404	4783	218	341 731	76,1
Tõrva	2	12	11	219	186	405	13	18 707	46,2
Türi	1	7	7	147	127	274	11	14 082	51,4
Valga	7	47	35	548	575	1123	47	70 273	62,6
Viljandi	6	32	29	559	543	1102	50	64 333	58,4
Võru	3	18	14	241	228	469	21	34 715	74,0
Maades	1111	5776	2628	45084	42493	87577	2723	4 061 707	46,6
Viru	178	844	387	6465	5920	12385	402	592 862	48,3
Järva	71	363	166	2641	2414	5055	179	268 490	52,5
Harju	118	610	283	4761	4620	9381	313	448 492	49,0
Lääne	106	547	231	3775	3649	7424	245	337 226	45,4
Saare	77	408	183	3237	3131	6368	183	260 064	40,7
Pärnu	96	522	239	4054	3832	7886	250	364 410	46,6
Viljandi	74	380	162	2938	2650	5588	165	284 871	51,2
Tartu	172	880	420	7014	6708	13722	429	685 673	50,0
Valga	30	167	80	1295	1280	2575	82	115 804	45,0
Võru	100	543	247	4620	4256	8876	246	384 788	43,4
Petseri	89	512	230	4284	4033	8317	229	319 028	38,4
Üldse 1933/34	1243	6664	3397	59173	56118	115291	3919	5 885 854	51,6
„ 1932/33	1253	6628	3410	57958	55028	112986	3917	6 427 089	57,5
„ 1931/32	1259	6570	3408	56168	53246	109414	3925	7 192 357	66,5
„ 1930/31	1261	6456	3351	54173	51241	105414	3946	7 617 210	73,2
„ 1929/30	1292	6261	3644	50543	47436	97979	4156	7 921 713	82,0

Soome koolist.

A. Meikop.

Kauaaegne ühtekuuluvus Rootsiiga on Soome kultuuri jätnud sügavad jäljed. Ka Soome koolikorralduses ja hariduselusel on vägagi sarnaseid jooni Rootsi haridussüsteemiga. Mõnesaja-aastane kooselu Rootsi riikliku organisatsiooniga, samad majanduslikud (agraarmaa), samad ajaloolised (suured vabadused) eeltingimused on loonud ühtlase aluse ka mõlemate riikide hariduselule.

Küll on Soome kooli ajalugu noorem Rootsi omast. Kui Rootsi algkool (folkskola — rahvakool) võib vaadata ju ligi saja-aastasele ametlikule (1842. a.) kestvusele, sai soome algkool (kansakoulu — rahvakool) oma seadusliku aluse alles 1866. aastal.

Soomes rahvakooli isaks ja põhjapanijaks sai *U n o C y g n a e u s*. Selle mehe kuju Soome koolielusel on olnud nii suur, et veel tänapäeval tema rajatud õppesuund — koduümbruse hindamine, ajaloo ja emakeele, käsitöö ja kõige praktilise esiletõstmine — täiel määral tunnustust leiab. Isegi Rootsi koolielusse on Cygnaeus avaldanud sügavat mõju, nagu oma raamatus „Svenskt och främmande i svenskt skolväsen“ (Rootsipärast ja võõrast rootsi koolielusel) kirjutab Rootsi koolivalitsuse juhataja dr. Bergqvist. Cygnaeuse sünnipäeva (12. okt.) mäletavad Soome koolid igal aastal *r a h v a k o o l i - p ä e v a n a*.

Nii kui Rootsis, on ka Soomes algkool kahejärguline: alam- ja ülemrahvakool (ala-, yläkansakoulu). Rahvakool elab omaelu. Meie ühtluskooli ilme puudub tal täiesti ega ole Soome algkoolil seetõttu olnud keskkoolile ettevalmistusega seotud ülesandeid. Vabam, iseseisvam, painduvam Soome haridussüsteemis, näib ta end hästi kohandanud soome oludele. Tundub elulähedust, praktilisust, agraarmaa-kohasust. Eeltoodu tõttu näib ta ka last ja õpetajat (vähemalt ametlikult) koormavat vähem, ning side eluga ja vabaharidustöö aladega tundub olevat tihedam. Rootsi kaudu ongi Soome hariduselul lähem anglo-saksi mõttemaailmale ja peegeldab siin anglo-saksi praktilist, elulähedat, aga ühtlasi ka aristokraatlist, soliidset ja religioosset loomust. Üheks niisuguseks jooneks võib pidada ka tagasihoidlikkust uuenduses. „Icke revolution, utan evolution utmärker våra skolors historia“ (Mitte revolutsioon, vaid evolutsioon iseloomustab meie kooli ajalugu). See Rootsi koolivalitsuse juhi väljendus maksab täiel määral ka Soome kohta. Kui Cygnaeuse-aegsed õppekavad tikkusid ajast jääma maha, määras senat aastal 1912. õppekavad ümberkorraldamisele, nii et nad vastaksid tegelikule elu- ja kasvatusnõudele ning lahendaksid ka täienduskooli küsimuse. Määrus tegi koolivalitsusele ülesandeks moodustada selleks tegelikelt maaõpetajaist ühkesaliikmeline komitee.

Komitee kutsuti kohe kokku, kuid kulus 13 aastat istungeid, kirjavahetust, katsekoole j.n.e. enne kui aastal 1925 komitee töötulemus, 300 leheküljeline „Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma“ trükist ilmus, mis praegugi on soome algkooli õppetöö aluseks.

Kogu algkooli õppekava ja õppeainestikku läbib eriti ilmekalt ja ühtlavalalt *k o d u ü m b r u s e* (kotiseutu) mõte. Eriti on koduümbruse jälgimisele ja tundmisele kohandatud *l o o d u s õ p e t u s*, millises ainete rühmas on antud ruumi koduümbruse tundmaõppimisele, koduloomade õpetusele, tervishoiule, põllumajapidamisele, aiatööle, kodumajapidamisele.

Kuid laseme soomlasi ise iseloomustada soome algkooli. A. 1933 peetud rahvakooli-päeval korraldasid mõned soome ajalehed ringküsimuse soome hariduselu juhtide keskel soome algkooli hinnanguks.

Vastuses mainib mag. Alb. Järvinen (Uusimaa koolinõunik): „Soome kultuuriline töö siirdus köstritelt õpetajaile. Soome praegune hariduslik tase — tahaksin isegi ütelda: majanduslik hääolu — põhjeneb meie algkoolil ja meie õpetajaskonnal. Kuigi praegu rahvarikkamais paikades juba on noorsooühingud, karskusseltsid, põllumeeste seltsid, ühistegevus, ajakirjandus, kodukaitse, „Martta“-liikumine ja õpiringid tulevad juba ka õpetajaita toime, on nad ikkagi selle töö alustajad ja nende abi on praegugi väga vajalik“.

Niilo Liakka (end. haridusminister) mainib muu seas: „Kui kõnelda rahvavalgustusest ja rahvakasvatamisest, siis on sel alal meie algkool ja eriti soome õpetaja teinud hiiglatöö. Poleks mõeldavad tuhanded noorsooühingud, karskusliikumine, ühistegevuslik areng j.n.e. — poleks mõeldav soome küla praegune hariduslik ja kultuuriline tase ilma rahvakooli-õpetajaita“.

Mikko Metsola (vallavanem) kirjutab: „Õpetajaskond ja kool on vägagi tähelepandavalt mõjutanud meie majanduslikku arengut. Võin julgesti ütelda, et nüüd kogu Soomes maarahvas algkoolist saab äratust ja uut hoogu elu mitmekülgseile aladele. Kool on end väga lähedalt kohandanud meie rahva eluvalde ja huvidega ja lapsed võivad nüüd koolist õppida otsekohe tegelikus elus kasutatavaid aineid. Pean mainima õpetajaskonna suurt abi vallaomavalitsuste töös, põllumehe oskus- ja kutsealade arendamises, väikepõllupidajate organiseerimises, ühistegevuse, aiatöö, kodulindude kasvatamise ja paljude teiste alade viljelemises. Ka kokkuhoiule kasvatamise alal on meie koolil olnud suuri teeneid ja meie maarahvas on sel alal nüüd jõudnud kaugele“.

Dr. Ilmari Havu mainib eriti Soome kooli ja õpetajaskonna teeneid raamatulevitamise ja kirjanduse vastu huviäratamise alal. Õpetajaskond on siin tegelnud arvustajana, levitajana ja isegi kirjajätkajana.

Viimasel alal on soome õpetajaskond eriti väljapaistev ja ligi viiestkümnest õpetajast-kirjanikust paljud (Kauppias-Heikki, Teuvo Pakkala, Arturi Leinonen, Urho Karhumäki, Einari Vuorela, Hilda Huntuvuori, Katri Vala, Hilja Valtonen) tuntud meilgi.

Õpetajate ettevalmistuses on jäänud seminaride juurde. Maa nõuab õpetajailt praktilisi oskusi, neid võivad aga tulevased õpetajad omandada vaid pikema praktika aja jooksul.

Kuna Eestis praegu õpetajate üleküllus valitseb, on Soomes asi vastu pidine. Õpetajate eneste andmeil on Soomes praegu ainult 130 töötat õpetajat ja needki vaid selle tõttu, et õpetajate teenistusega 65 aastalt 67 aastani tõsteti; paljud koolid koondati. Kuna kriisi lahenemisel paljud õpetajad lahkuvad äri j.t. aladele, on ette näha õpetajate puudust. Ka suureneb laste arv (soomlaste suurema sigivuse tõttu) iga aastaga. Vajaduse rahuldamiseks tuleb valitsusel avada uusi soomekeelseid seminare. Muu seas alustas läinud sügisel Jyväskylä tegevust uus kõrgem õppeasutus (kasvatustopillinen korkeakoulu), mille eesmärgiks on valmistada ülikooli haridusega õpetajaid algkoolile, teostada pedagoogilisi uurimusi ja võimaldada õpetajaile suvist edasiharimist.

Võrdlemisi suuri laineid lööb Soomes praegu keskkooli (oppikoulu) küsimus. Juba kolme aasta eest algatas Eduskunta mõtte, et soome keskkool

tuleks kohandada ühtluskooli (yhtenäiskoulu) alusele. Selles suunas töötaski vastav komitee välja 250 leheküljelise „Oppikomitean mietintö“. Tõukejõuks olid majanduslikud kalkulatsioonid.

Kuid see ettepanek ei leidnud ei keskkoolitegelaste, ei algkooliõpetajate ega ka ajakirjanduse heakskiitmist. Eriti järsult lükkas ettepaneku tagasi möödunud talvel kokkukutsutud keskkooliõpetajate koosolek ja ettepanek ei leidnud ka haridusministeeriumis poolehoidu. Kardeti sellest ühtlustamisest kõigepealt kahju algkoolile, kus peasihiks on elunõuded ja praktiline ainete käsitletu, kuna keskkoolis teoreetilised ained ja teised õppeviisid maksavad.

Ühenduses sellega ongi ajakirjanduses kerkinud esile laste tervishoiu üle enam tähelepanu nõudvad kirjutused. Sest kui rahuldada aineõpetajate soove, tõuseks keskkoolide nädalatundide arv 60-ni. Leitakse, et praegunegi töökoorem ei vasta murdeea kandejõule (Doktor Rosenqvisti huvitavad uurimused) ning mitmelt poolt nõutakse, et keskkoolide tundide arv tuleks vähendada misele. Ja kuna keskkooligi ülesanne polevat ette valmistada ülikoolile, siis nõutakse mõnelt poolt, et keskkoolis peab ruumi leitama uuele — seltskonnategevus-õppeainele. Keskkooli olla niikuinii juba liiga palju (233 kooli ligi 50000 õpilase ja 3000 õpetajaga).

Algkooliõpilaste tervishoiu huvides pandi möödunud aastal maksma uus korraldus: üheksapäevane suusatamise vaheaeg veebruari lõpul, et kevadine liiga pikk semester lapsi liigselt ei väsitaks. Edasi püütakse ka maa-alkkoolides jõuda niikaugele, et koolides oleksid õpilastel sooja söögi saamise võimalused. Praegu on see võimalus olemas ligi kolmandikul Soome maakoolidest ja üle 1000 koolis on selleks ametisse palgatud keetjad.

Kuna riigi rahandusolud on tunduvalt paranenud, pandi möödunud aastal maksma kaks korraldust: kõigil algkooli õpilasil on õigus saada õppeabinõud (raamatud j.n.e.) koolilt tasuta (milleks riiklikku toetust 12 miljoni Soome marka); edasi võeti ka täienduskoolide toetussummad jälle uuesti eelarvesse, millised vahepeal paar aastat puudusid.

Jooni Läti kooli korraldusest.

Juh. Lang.

15. mail l. a. toimunud riigipöördega on Läti riigi elu korraldamine rajatud mitmeti uutele alustele. See paistab silma ka koolialal, kus on käimas põhjalikud reformid.

Koolireformi küsimus püsis Lätis päevakorral juba pikemat aega. Seaduseelnõud rändasid Saeimas ühest komisjonist teise. Kuid erakondade rohkuse ja vaadete erinevuse tõttu ei suudetud jõuda ühisele seisukohale ning saavutada kokkulepet. Uue valitsuse üheks esimeseks mureks oli anda kiire lahendus kauemat aega päevakorral seisnud koolireformi küsimusele. Ning juba 12. juulil l. a. kirjutatakse alla Rahvahariduse seadus (Likums par tautas izglītību), mis annab Läti koolile uue kindla aluse.

Põhjapanevaks lähtekohaks Läti koolielu korraldamisel ja juhtimisel on nõue, et kogu haridus- ja kasvatustöö peab toimuma rahvuslikus

ning riiklikus vaimus. See on ühtlasi üldiseks lähtekohaks kogu riigi elu korraldamisel pärast 15. mai riigipööret, seepärast on loomulik, et Rahvahariduse seaduse esimeses paragrahvis leiame sama nõude kindlakujulise sõnastuse. Oleks ekslik arvata, nagu poleks Läti kool riikliku ja rahvusliku kasvatuse nõuet varem sugugi silmas pidanud. Seda mitte. Kuid nüüd on rahvusliku ja riikliku kasvatuse nõuet teadlikult ja järjekindlalt igal pool rõhutatud ning püütakse seda nõuet ka igal pool teostada, kui see teostada annab. Edasi on teised õppe- ja kasvatustöö eesmärgid kokku võetud järgmiselt (Rahvahariduse seadus, § 3): „Õppeasutused peavad hoolitsema noorsoo kehalise, intellektuaalse, esteetilise ja eetilise arendamise eest ning kasvatama noorsugu isiklikus ja seltskondlikus tublidades, töö- ja isamaa armastuses ning rahvuste ja rahvaklasside vastastikuse arusaamise vaimus“. Praegu on käimas kooli õppekavade revisjon uute põhimõtete seisukohalt. Suuremaid muudatusi on ette nähtud läti keele, ajaloo ja maateaduse käsitlusel. Seni toimub töö kooles veel endiste õppekavade alusel, arvestades vaid neid muudatusi, mis on tingitud käesoleva õppeaasta algusest maksma pandud uutest tunnikavadest.

Huvitav on märkida, et riiklik-rahvuslikku kasvatust ei taotelda mitte ainult kooli kaudu, vaid ka kõigi teiste kasutuses olevate vahenditega, nagu ajakirjanduse, kino, teatriga jne. Nii näiteks on siseministeeriumi propagandabüroo koostanud rea plakateid peaminister K. Ulmanise poolt tema kõnedes ja kirjutistes väljendatud mõtetega, nagu:

„Töötame nii, et me oleksime väärt elama uuendatud Lätis“.

„Kohustust riigi vastu peab tundma igaüks mitte ainult raskel sõja ajal, vaid ka igapäevases töös“.

„Saage iga päevaga uhkemaks oma rahva ja riigi üle, armastage teda enam kui midagi muud“.

„Igaüks oma töös, aga kõik riigi töös“.

Ligi 20 säärase lööksõnaliste juhtlausetega plakatit on saadetud kõigile koolile seinale riputamiseks, muidugi ka teistele asutustele. Neid juhtlauseid näidatakse ka kinos. See on igatahes huvitav võte kogu rahva mõjustamiseks rahvuslik-riiklikus vaimus.

Usulise kasvatuse süvendamiseks on tehtud usuõpetus sunduslikuks õppeaineks kõigile õpilasile, ka kutsekoolides. Usuõpetuse õpetamine toimub muidugi klassi enamuse usutunnistuse kohaselt. Teistest usutunnistustest õpilasile, kui neid leidub mitmesugustest usutunnistustest kokku vähemalt 10, korraldatakse kõlblusõpetus. Palve kohta puuduvad erilised korraldused. Seda peetakse harilikult paar korda nädalas. Siinkohal väärib märkimist ka asjaolu, et Riia algkoolid algavad õppetööd ühise palvega kirikus. Õpilased pärast oma kooli aktust kogunevad vastava rajooni kirikusse selleks korraldatud jumalateenistusele. Ka ülikoolis on kord nädalas palve, millest võtavad osa peamiselt usuteaduskonna üliõpilased.

Õige suured muudatused on uue korraga maksma pandud vähemusrahvuste koolide alal. Peab silmas pidama, et Lätis pole kunagi olnud säärast vähemusrahvuste kultuuroromavalitsust kui meil. Neil oli vähemusrahvustel vaid teatav kooliautonoomia. See tähendab, et näiteks saksa koolid kogu riigis allusid saksa koolivalitsusele (departament) vastava direktoriga eesotsas, kes allus vahetult haridusministrile, samuti kui läti keelsete koolide koolivalitsuski. Säärane kord andis vähemusrahvustele suure vabaduse oma koolielu korraldamisel ja juhtimisel, sest haridusministsirid mitme-

suguste rühmadevaheliste kombinatsioonide tõttu ei saanud end alati tarviliselt maksta panna. Valitsuse moodustamisel olid vähemusrahvustest Saeima rühmad sageli otsustandvaks kaalukeeleks. Arusaamatuste ja lahkkelide puhul haridusministri ning vähemusrahvuse koolivalitsuse vahel oli vastavast vähemusrahvusest Saeima rühmal kriisi ähvardusega kerge sundida haridusministrit või valitsust järeleandmisele. Nüüd on olukord selles suhtes põhilikult muutunud. Vähemusrahvuste autonoomsed koolivalitsused on täiesti likvideeritud ning kõik vähemusrahvuste koolid alluvad üldisele koolivalitsusele ühisel alusel lätikeeelsete koolidega. Vähemusrahvustele on jäetud praegu vaid n.n. referendid. Need on haridusministri poolt määratud ametnikud, kes alluvad täiesti koolivalitsuse direktorile. Mingit iseseisvat kompetentsi ega täivat võimu referentidel ei ole. Referentide ülesandeks on selgitada ja lahendada vähemusrahvusse puutuvaid küsimusi, mis minister või koolivalitsuse direktor neile ülesandeks teeb (revisjonid, komandeerimised, juurdlused jne.).

Kooli autonoomia likvideerimine ei tähenda sugugi vähemusrahvuste emakeelse õpetamise likvideerimist Lätis. Vähemusrahvuste koolid töötavad üldiselt endiselt. Küll aga on siin maksta pandud mitmesuguseid uusi korraldusi läti riiklikkude ja rahvuslikkude huvide kaitseks. Nii võivad vähemusrahvusest lapsed käia ainult kas läti- või oma rahvuskeelses koolis. Kui vähemusrahvusest laps ei valda küllaldaselt oma rahvuskeelt, siis läheb ta läti kooli. Segaabielude puhul, kui üks pool — kas isa või ema — on lätlane, peavad lapsed tingimata minema lätikeelsesse kooli. Viimane nõue on tunduvalt vähendanud muulaste koolide õpilaste arvu. Siiski on tehtud ka üksikuil puhkudel erandeid, kus üleminek lätikeelsesse kooli oleks toonud õpilasele ülepääsmatuid raskusi. Käesolevaks õppeaastaks on haridusministeerium andnud umbes 200 õpilasele loa õppimiseks muukeelseis koolides, kuigi kehtivate määruste kohaselt need õpilased oleksid pidanud üle minema lätikeelseis koolidesse. Kooli määramine toimub vanemate rahvuse, mitte aga perekonna koduse keele alusel. Koolijuhataja on vastutav, et sellekohased määrused leiaksid täpset täitmist. Rahvuse määramise aluseks kooli astumisel on kas ristimise või perekonnaseisuameti tunnistused.

Et vähemusrahvusi läti rüügile ja rahvale lähemale tuua, selleks on n. ü. läti ainete (läti keel, ajalugu ja maateadus) õpetamist nende kooles tunduvalt suurendatud. Näiteks vähemusrahvuste algkooles algab läti keele õpetamine juba teisel õppeaastal. Kokku on kogu algkooli ulatuses vähemusrahvuste koolides 25 läti keele tundi, Läti ajalugu 5 tundi ja Läti geograafiat 4 tundi. Nende ainete õpetamine toimub läti keeles. Ka on maksta pandud erilised nõuded läti ainete õpetajate kohta vähemusrahvuste koolides. Neid aineid võivad õpetada kõik vastava õpetaja-kutsega läti rahvusest õpetajad, kuid vähemusrahvustest ainult need õpetajad, kes on sooritanud vastavad katsed läti keele, õpetatava aine ja selle metoodika tundmises. Katse sooritamisel antakse sellekohased tunnistused, päris kutse saavad nad aga pärast aastast rahuldavaks tunnistatud praktikat. Selles korras on seni eksami õiendanud vaid mõned üksikud. Et läti rahvusest õppejõud on antud juhtumil eelistatavamad, siis, nagu mõõduandvais ringides kuulda, ei kavatsetagi vähemusrahvuste eksamineerimist eelmainitud kutse saamiseks edaspidi jätkata.

Eeltoodust lühikesest kokkuvõttest selgub, et vähemusrahvuste koolide suhtes on maksma pandud kindlad sirgjoonelised nõuded, mis peavad kindlustama vähemusrahvuste noorsoo kasvatamise läti riiklusele soodsas vaimus.

Vaatame nüüd, missugune on Läti üldine koolikorralduse kava ning missugustele põhimõtetele on ta rajatud. Läti koolisüsteemi aluseks on meile väga hästi tuntud ühtluskooli põhimõte. Algkooli moodustab n.n. 6-klassiline põhikool (pamatskola), mille eel aga käib 1-klassiline eelkool (pirmkola). Et eelkooli töö peaaegu vastab meie algkooli esimesele klassile, siis võime ütelda, et Läti ühtluskooli aluseks on 7 õppeaastat vältav algkool, kuigi nimeliselt nende algkool on 6-klassiline. Koolikohustus kestab 8—15 eluaastani.

Kesk-, kutse- ja täienduskool toetub algkooli täiele kursusele. Peale selle üldkorra on veel ette nähtud, et paremad algkooliõpilased võivad pääseda gümnaasiumisse eksamite kaudu ka pärast algkooli 5. klassi (6. õppeaasta) lõpetamist. Ka Lätis on tugev vool, mis pooldab ühtluskooli ühise aluse lühendamist. Kuid kõigist vaidlustest hoolimata on siiski jäetud ühtluskooli aluseks algkool endises ulatuses ainult selle vahega, et lubatakse andekamail algkooli eelviimase klassi lõpetajail pääseda gümnaasiumi. Seejuures on arvestatud järgmiselt. Algkooli viimane klass paneb rohkesti rõhku õppekursuste ümmarguseks tegemisele, samuti on seal ka rohkesti mitmesuguseid praktilisi aineid, kuna kursuse süstemaatiline edasiviimine on võrdlemisi väike. Gümnaasiumi õppekavad kui süstemaatilised toetuvad peamiselt algkooli süstemaatilisele aine käsitlemisele, mis algkooli eelviimases klassis juba enam-vähem lõpule jõuab. Säärane õppekavade korraldus võimaldabki paremail algkooli V kl. lõpetajail, kes end eraviisil on veel täiendanud, võistelda keskkooli vastuvõtmisel algkooli täie kursuse lõpetajatega. Peab silmas pidama, et see uus kord on elus veel proovimata. Paljud koolitegelased on väga skeptilised säärase korra elulisuses. Ta on maksvusele pääsnud ainult kui kompromiss ja vastutulek neile, kes soovisid teha ühtluskooli esimest järku lühemaks. Igatahes on siin tegemist väga huvitava koolikorraldusliku katsega, mis ka meie koolitegelaste tõsist tähelepanu väärrib.

Gümnaasium, samuti ka keskkutsekool (kommerts-, tehnika-) on 5-aastase kursusega. Seega kestab kogu õppekursus kuni ülikoolini 12 õppeaastat. Keskkooli meie uue seaduse mõttes Lätis ei ole.

Et takistada väheandekail ülikooli pääsmast ja üldse tõkestada noorte maalt linna valgumist kui ka haritud proletariaadi tekkimist, selleks on maksma pandud õige tihe õpilaste sõelumine eksamite kaudu. Juba algkooli lõpetamine toimub eksamitega 3 aines: emakeel, matemaatika ja 1 aine ministeeriumi määramise järgi (kas loodusõpetus, ajalugu, maateadus või võõrkeel). Algkooli lõpetajad saavad kahesugused tunnistused: õigusega astuda gümnaasiumi ja ilma sellela. Gümnaasiumi vastu võtmine toimub jällegi eksamiga kõigis aineis neile, kes on lõpetanud algkooli 5 klassi või küll algkooli täie kursuse, kuid ilma õiguseta astuda gümnaasiumi. Neile aga, kes on lõpetanud algkooli täie kursuse õigusega astuda gümnaasiumi, on eksam vaid 3 aines. Ka gümnaasiumi kursuse vältel on eksameid klassist klassi üleminekul, peamiselt neil juhtumeil, kui mõne aine kursus lõpeb. Samuti toimub gümnaasiumi kursuse lõpetamine ja ülikooli vastuvõtmine eksamite kaudu. Huvitav on siin ära märkida, et ülikooli vastuvõtmise eksamid on tekitanud seltskonnas nurinat, peamiselt tervishoidlikel motiividel.

Õeldakse nimelt, et ülikooli vastu võtmise eksamid röövivat noortel vajaliku rahu ja suvepuhkuse pärast pingutavat tööd gümnaasiumi lõpetamisel.

Peatume nüüd lühidalt üksikute kooli astmete sisu juures. Selleks pakub ülevaadet tunnikava. Siin on lätikeelsetes algkoolides 2 erinevat tüüpi: maa- ja linnaalgkoolide jaoks. Toome allpool maa-alkkooli tunnikava.

Järje nr.	Õppeaastad Õppeained	Eel- kool	Põhikooli klassid						Kokku
			I	II	III	IV	V	VI	
			1	2	3	4	5	6	
1	Usuõpetus või eetika . . .	2	2	2	2	3	2	2	15
2	Läti keel	8	8	7	5	5	4	4	41
3	Võõrkeel	—	—	—	—	—	6	6	12
4	Matemaatika	4	6	5	5	6	5	5	36
5	Loodus- ja põllumajandus- õpetus	—	—	2	4	3	3	3	15
6	Maateadus ja kodulugu . .	—	—	—	3	2	2	3	10
7	Ajalugu	—	—	—	—	4	3	3	10
8	Joonistamine	2	2	2	2	2	1	1	12
9	Ilukiri	—	2	2	1	—	—	—	5
10	Laulmine	2	2	2	3	2	2	1	14
11	Võimlemine	2	2	4	5	4	3	3	23
12	Praktilised tööd	—	—						
13	Kaitsev. õpetus poist. . . .	—	—	—	—	—	1	1	2
14	Majapid. tütarl.								
Kokku tunde õpilastele		20	24	26	30	31	32	32	195
Maksimaalne õpetajale ta- sutav tund. arv		22	26	28	32	34	36	38	216

Linna algkoolide tunnikava erineb maa omast peamiselt selle poolest, et võõrkeele õpetus algab 3-st õppeaastast ja temale on määratud kogusummas enam tunde (16), kuna loodusõpetuse tunde on 3 võrra vähendatud ning sealt on ühtlasi välja jäetud põllumajandusõpetuse osa. Ka on läti keelt linna koolis 1 tunni võrra vähem. Kõigi teiste ainete tundide arv on sama.

Seda tunnikava meie omaga võrreldes torkavad kohe silma mõned erinevused. Kodulugu ei esine üldse iseseisvalt kolmel esimesel õppeaastal. Neljandal õppeaastal on selle nime all ette nähtud 3 tundi ajaloo ja maateaduse elementide jaoks. Ilukiri esineb iseseisva ainena 2—4 õppeaastal. Kahes viimases klassis on a 1 tund kaitsevaelist õpetust poistele ja majapidamist tütarlastele.

Võõrkeele õpetamises on suur vahe linna ja maa algkoolide vahel: esimeses on tundide arv suurem ning õpetus ise algab ka varem. Võõrkeele õpetuse varajase alguse kohta linnaalgkoolis seletatakse, et siin on peamotiiviks soov võita aega algkooli vanemais klassis teiste õppeainete jaoks, kuna nooremad klassid on vähem koormatud. Kuigi maa-alkkoolis on võõrkeele tundide arv 3 võrra väiksem, loodavad kava koostajad siiski, et maa-koolid suudavad pidada sammu linna koolidega, sest esimestes on võõrkeele õpetus koondatud kahte viimasesse klassi, kus õpilaste arenemistele juba kõrgem. Igatahes on väga huvitav jälgida, kuidas kujunevad tegeliku elu kogemused selles küsimuses. Võõrkeele õpetus algkoolis pole kohustuslik kõigile. Võõrkeele õpetusest vabanemine on võimalik vanemate sellekohase

soovil, või toimub kooli korraldusel, kui õpilane 1—2 õppeaasta jooksul on olnud võõrkeeles edasijõudmatu. Kus võõrkeele õpetamine algab, seal on selleks inglise keel, mis astub edaspidi järk-järgult välja langeva saksa keele asemele.

Eriti huvi pakub meile võrdlemisi suur vahe õpilase ja õpetajate tasutavate tundide arvu vahel — 7 klassi kohta 21 tundi. Selle arvel toimub õpilaste rühmitamine võimlemises (tüdrukud ja poisid eraldi algk. vane- mais klasses), käsitöös ja teistes aineis. Säärane kord pakub koolile õige soodsaid võimalusi töö otstarbekamaks korraldamiseks.

Vähemusrahvuste algkoolide tunnikava on üldiselt sama, mis lätikeeelseis koolideski, ainult selle vahega, et siin esineb võõrkeele asemel läti keel juba 2-st õppeaastast alates. Nii on eestikeelseste algkoolide tunni- kavas ette nähtud eesti keelt 39 tundi, läti keelt 25 tundi, peale selle veel Läti ajalugu ja Läti maateadust kokku 9 tundi. Vabatahtliku ainena on võimaldatud õppida kahes viimases klassis ka saksa keelt kahe tunniga nädalas.

Algkoolile järgneb sunduslik täienduskool normaalselt kahe- aastase kursusega ja vähemalt 180 tunniga aastas. On töötatud välja terve rida erilaadilisi täienduskooli tunnikavu, nagu: põllumajanduse, kalanduse, majapidamise, ehituse, elektrotehnika, õmbluse ja kudumise, rätsepatöö, jne. täienduskooli jaoks.

Ülikooli viivaid üldhariduslikke gümnaasiume on õige mitmet tüüpi, nagu klassika-, reaal-, humanitaar-, ladina- ja praktiline gümnaa- sium. Viimases on tunnikavas ette määratud igas klassis 18—24 nädala tundi, kuna ülejäänud 10—16 tundi klassi kohta võib määrata kool ise õppe- nõukogu ettepanekul ja haridusministeeriumi kinnitusel. Selgema pildi saamiseks toome siin vähemusrahvuste humanitaargümnaasiumi tunnikava.

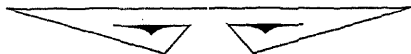
Järje nr.	Ained	Klassid	I	II	III	IV	V	Kokku
1	Usuõpetus		2	2	2	2	2	10
2	Läti keel		4	4	4	4	4	20
3	Õppekeel (isakeel)		4	4	4	4	4	20
4	I võõrkeel		6	4	3	4	4	21
5	II võõrkeel		—	5	3	3	4	15
6	Matemaatika		4	4	4	4	4	20
7	Kosmograafia		—	—	—	—	2	2
8	Füüsika ühes prakt. töödega		—	—	3	2	3	8
9	Keemia ühes prakt. töödega		—	—	—	2	—	2
10	Loodusteadus ühes prakt. töödega		2	2	2	—	—	6
11	Geograafia ja geoloogia		2	2	2	2	—	8
12	Ajalugu ühes kodanikutead.		4	2	2	3	3	14
13	Psühhol., loogika ja sissejuh. filos.		—	—	—	—	1	1
14	Joonistamine ja kunsti ajalugu		1	2	2	2	1	8
15	Käsitöö ja võiml. poistele ja tüdr., kaitsev. õppus poistele		3	3	3	2	2	13
16	Võiml. rühmades, vabatahtlik		—	—	—	—	—	(4)
17	Majapidamine tütarlastele		—	—	—	—	—	(2)
18	Laulmine ja muusika rühmades		—	—	—	—	—	(7)
	Tundide arv õpilastele		32	34	34	34	34	168+(13)
	Maksimaalne tasutavate tundide arv õpetajaile		—	—	—	—	—	210

Siin äratub jällegi tähelepanu rohke võimalus vabatahtlikkude rühmatööde korraldamiseks, kokku 42 tasutavat tundi 5 klassi kohta. Klass ja-guneb rühmadeks mitte üksi praktiliste tööde puhul, vaid ka näiteks uute keelte õpetamisel, kui õpilaste arv on üle 25. Võõrkeelteks on harilikult kas inglise ja saksa või ladina ja prantsuse keel. Viimane paar on kõige eelistatum ülikooli astujate seisukohalt, sest ülikoolis nõutakse õige mitmes fakulteedis ladina keelt.

Avar rühmatööde korraldamise võimalus Läti koolis on kahtlemata suureks paremuseks meie kooliga võrreldes.

Otseselt algkoolile toetuvad ka keskkutsekoolid, nagu 6-aastane õpetajate instituut, 5-aastane tehnikum oma mitmesuguste osakondadega ja kommertskool. Peale nende töötavad veel alamkutsekoolid, mis aga pole keskkutsekooliga orgaanilises seoses, nii näiteks 3-aastase alamtehnika-kooli lõpetajad pääsevad vaid kesktehnikakooli ehk tehnikumi 2-se klassi, kaotades seega 2 õppeaastat.

Käesolevat lühikest ülevaadet lõpetades peame tunnistama, et Läti koolikorraldus sisaldab õige mitmeid meid huvitavaid ja õpetlikke jooni, mis väärivad tõsiselt tähelepanu. Seni oleme seda liiga vähe teinud. Meil on küll viisiks kujunenud lähemalt tundma õppida kaugemate suurrahvaste koolielu, kuid oma lähema naabri ja liitlase oleme jätnud ses suhtes kahe silma vahele. Et Lätil on meiega väga palju ühist oma ajaloolises kujunemises ja elukorralduses, seda enam õpetlik tohiks olla vastastikune tundma-õppimine mitte ainult õppeotstarbel, vaid veel enam vastastikuse arusaamise ja heanaaberlikkude sidemete loomiseks ning süvendamiseks.

Haridus- ja sotsiaalministeeriumi pedagoogiline ajakiri „Eesti Kool“ ilmub 10 korda aastas, iga kuu üks vihik, välja arvatud juuni ja juuli kuu. Tellimise hind on 2 kr. 50 senti aastas. Kuulutuste hind on kaanel ja erilehtedel 30 kr. lehekülg.

„Eesti Kooli“ toimetusse kuuluvad vastutav toimetaja P. MÄGRAKEN, tegev toimetaja G. OLLIK ning toimetuse liikmed: J. AAVIK, A. BORKVELL, J. GRÜNTAL, A. KURVITS ja V. PÄTS.

Toimetuse asukoht on Haridus- ja sotsiaalministeeriumis, tuba nr. 20, telef. 453-59, (Tallinn, Tõnismägi 11). Tellimisraha võib saata vahenditult toimetusele või maksta postil „Eesti Kooli“ jooksvale arvele nr. 433.

Vastutav toimetaja P. Mägraken.

Tegev toimetaja G. Ollik.

Riigi trükikoja trükk, Tallinn, Niine t. 11.

Ilmus müügile

Tallinna pedagoogiumi toimetused
nr. 1.

EESTI KOOLINOORSOO IDEAALID

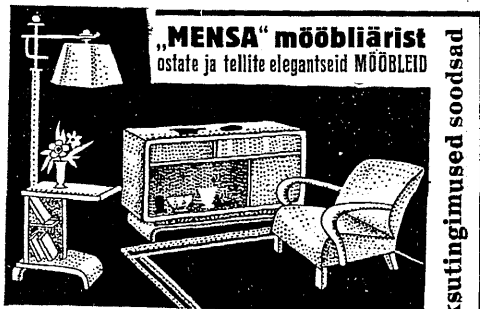
1922. a. ankeedi andmeil

A. KUKS

Tallinna pedagoogiumi direktor

TALLINN, 1934

Hind Kr. 2.50. Ladu: Tallinn, Vene 22

„MENSA“ mööblärist
ostate ja tellite elegantseid MÖÖBLEID

Maksutingimused soodsad

NARVA MAANTEE 31. Hinnad odavad.

VILESPILLE, KEELPILLE,
MUUSIKA - LÖÖKRIISTE,
VIIULIKASTE,
KEELI JA OSI

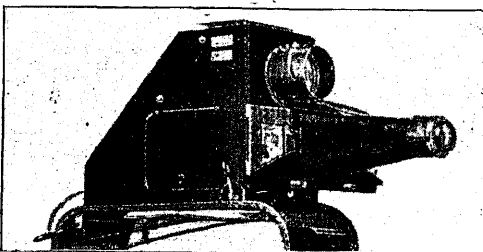
VALMISTATAKSE OMAS TÖÖS-
TUSES JA ALATI SAADAVAL
VÕISTLEMATA HINDADEGA.

AUGUST KRISTAL'

MUUSIKARIISTADE TÖÖSTUS
Tallinn, Väike Pärnu m. 12, tel. 462-60.
Asutatud 1889 a.

RÄTSEPAÄRI
MAX JOHANSON & POEG
Rataskaevu 22, tel. 432-89. Tallinn.
(Enne Lühikejal 6.)

G. BERGER

Tallinn, Nunne 1.

Telefon 437-09. Asutatud 1863.

Ernst Leitzi WETZLAR ainuesindaja
Eestis soovitab

Leitz Mikroskoobid

„ Epidiaskoobid

„ „Leica“ Foto-Kamera

Teodoliite, nivelliire ja muid geodee-
tilisi instrumente.

Heinrich Wild Heerbrugg, Kern Aarau
O. Fennel Kassel ja Gustav Heydi
Dresden.

Prille, binokleid, luupe ja muid opti-
lisi artikleid. Kirurgilised instrumentid

Fotoaparaadid ja -tarbed

TINT
PABERILIIM
VESIVÄRVID

ON KONTROLLITUD HEADUSEGA

Müügil ühiskauplustes

VALITUD
VÕIMLEMISE
TUNNIKAVU

ALGKOOLIDELE

ILMUB 7 VIHUS
HSMi POOLT SOOVITATUD

TOIMETANUD:

HARJUMAA KOOLIVALIT-
SUS JA HARJUMAA ÕPE-
TAJATE LIIT.

TEGEVTOIMETAJA: ERNST IDLA

KAASTÖÖLISED: Dr. PÜÜMAN

A. VESTERBLOM
HARJUM. VÕIML. ÕPET.
KOM. JA VÕIML. ÕPET.
SELTSI ESINDAJAD.

ILMUNUD ON:

I VIHK . . . . . HIND 30 SENTI
II " . . . . . " 40 "
JÄRGMISTE VIHKUDE HIND à 40 SENTI
III VIHK ILMUB 18. JAANUARIL.

PEALADU:

K. K.-Ü. „TÖÖKOOL“
V. ROOSIKRANTSI 3. TEL. 462-56
TALLINN

Õpetajad,
ostke kõik õpperaamatud

A. KEISERMANI raamatukauplusest
Tallinn, Kinga 6/8.

Sealt leiате raamatud
eesti, saksa, inglise ja prantsuse keeltes.

Tellimised välismaale arvatakse ümber
Eesti kroonidesse päevase kursiga.

Õpetajatele ja koolidele hinnaalandus.

Kes väljaspool Tallinna raamatu hinna
rahas ehk markides ette ära saadab,
saadetakse raamat äri kulul kohale.

★

A. Keisermani raamatukauplus
Tallinn, Kinga 6/8
Kõnetr. 434-55.

IGA KOOLI
ruume kaunistagu

E E S T I **TEGELASTE** **PORTREED**

ja vaated kodumaa
kaunimatest kohtadest.

Meie rikkalik ja maitse-
rikas valik võimaldab
rahuldada iga soovi.

Pildid saadaval kõigis
paremates raamatu-
kauplustes üle riigi.

Kus ei peaks leiduma,
palume pöörata otse
meie äri poole.

FOTO-KIRJASTUS
PARIKAS
Tallinn, Kuninga 1

Suurim ja odavam koolitarvete ostukoht Eestis

VIHUD, KAUSTIKUD, PIIATSID, SULEPEAD, KUMMID,
SULED, REISSHINID, JOONLAUAD, MILLIMEETERVIHUD,
SIRKLIID JNE., JNE., JNE.

Koolidele ja raamatukogudele

KIRJANDUS NING RAKENDUSMATERJAL
KÕIGE SUUREMAS VALIKUS ALATI SAADAVAL

K.o-ü „Rahvaülikooli“
kauplustes Tallinnas

Harju tänav 48, omas majas, telefon 444-39.
Jaani tänav 6, pangamajas, telefon 446-47.

Raamatuid iga teaduse alalt

ERITI VÄLISMAA KIRJANDUST
saksa, vene, prantsuse ning inglise keeltes

Kooliraamatuid. Noorsoo- ja ilukirjandust.

Kodu- ja välismaa ajakirjade ja raamatute
tellimiste kiire ja korralik täitmine.

|| NÕUDKE HINNATA PROSPEKTE JA TEADAANDEID UUDIS-
|| TE KOHTA. JÄRELEPÄRIMISTELE VASTAME VIIBIMATA. ||

Kluge & Ströhm ja F. Wassermann
raamatukauplused. Tallinn, Pikk t. 7-9

Vajalikud **käsiraamatud õpetajale** on järgnevad Tallinna pedagoogi-
giumi võimlemisõpetaja **Anna Raudkats'i** teosed.

EESTI RAHVATANTSUD. Sisaldab 24 eesti rahvatantsu üksikasjalised kirjeldused
ühes piltide ja joonistega ning klaverile seatud viisidega. Hind kr. 2.—

VALIK PÕHJAMAAD RAHVATANTSE. Sisaldab 41 kaunimat ja iseloomulikumat
soome, rootsi ja taani rahvatantsu. Varustatud piltide, jooniste ning klaverile
seatud viisidega. Hind kr. 3.50

TERVIS JA ILU. Annab asjatundlikku juhatust hügieeniliseks eluviisiks ja kehakul-
tuuriks — vastukaaluks närvesöövale koolitööle ning viibimisele umbseis klassi-
ruumes. Teoses leiduvat praktilist harjutusmaterjali võib edukalt kasutada
ka võimlemistundides. Rikkalikult piltidega varustatud. Hind kr. 2.—

TÜTARLASTE MÄNGURAAMAT. Kogu ajakohaseid liikumis-, palli-, laulu- ja
seltskondlikke mängu tütarlastele. Hind kr. 2.50

MÄNGUD I. Mängu ajalugu, teooria, meetodika, koht ja vahendid. Hind kr. 1.—

MÄNGUD IV. Laulumängud lastele. Hind kr. 4.—

MÄNGUD V. Laulumängud noorsoole. Sisaldab 43 huvitavat ringmängu vane-
matele lastele ja noortele. Hind kr. 1.50

MÄNGUD VI. Seltskondlikud mängud. Kasvatuslistel põhimõtetel toimetatud
valik otsimis-, arvamis-, kirjutus-, pant-, liikumis-, jne. mängu. Hind kr. 1.—

Saada igast raamatukauplusest.

Kes raamatute hinna rahas või postmarkides ette saadab k.-f. „Rahvaülikooli“
raamatukauplustele Tallinnas, Harju t. 48 ja Jaani t. 6, sellele saadetakse raamatud
äri kulul postiga kätte.